

TIESAS PROCESA IZSPĒLE CILVĒKTIESĪBĀS

**Mudītes pieteikums Eiropas Cilvēktiesību tiesai par Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību
aizsardzības konvencijas 8. panta pārkāpumu**

SUSĀTIVS

Rīga 2019

SATURS

1. Lietas apstākļi	3
2. Kāzusa analīzes kopsavilkums.....	6
3. Par prasības pieņemamību izskatīšanai.....	7
4. Par Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. panta pārkāpumu	10
4.1. Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. panta piemērojamība	10
4.2. Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. pantā paredzēto tiesību ierobežojums.....	11
4.3. Ierobežojuma noteikšana “saskaņā ar likumu”	11
4.4. Ierobežojuma leģitīmais mērķis	13
4.5. Ierobežojuma “nepieciešamība demokrātiskā sabiedrībā”	13
4.5.1. Aizgādības tiesību atņemšana kā neatliekama sabiedriskā nepieciešamība	14
4.5.1. Lēmumu pieņemšanas “nepieciešamība demokrātiskā sabiedrībā” <i>per se</i>	15
4.5.2. Tiesību uz ģimenes dzīvi ierobežošanas procedūra	25
5. Izmantoto avotu saraksts	31

1. LIETAS APSTĀKĻI

1. Mudīte ir 30 gadus veca Latvijas valstspiederīgā, otrās grupas invalīde un divu meitu Pārslas un Spulgas māte. Iesniedzēja 2007. gada 5. maijā noslēdza laulību ar Gati, kurā 2010. gada 1. janvārī ir dzimusi meita Spulga. 2013. gada martā, nešķirot laulību ar Gati, Iesniedzēja kopā ar meitu Spulgu uzsāka dzīvot kopā ar Oļģertu. 2014. gada 30. septembrī dzimusi Mudītes un Oļģerta meita Pārsla. Iesniedzējas un Oļģerta *de facto* ģimene ir sociālās palīdzības saņēmēja, tādējādi atrodas sociālā dienesta redzeslokā. 2015. gada 23. februārī Iesniedzēja saņēma ziņas par Gata nāvi.

A. Aizgādības tiesību pārtraukšana Mudītei

2. 2016. gada 1. oktobrī starp Mudīti un Oļģertu izcēlās sadzīviska rakstura strīds. Pašvaldības policija ierodoties konstatēja, ka Oļģerts ir alkohola reibumā, Mudīte atrodas stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, dzīvoklis ir vēss, telpas nekārtīgas, piesmēķētas.

3. Pašvaldības policija informēja bāriņtiesas priekšsēdētāju, kura nekavējoties ieradās Mudītes un Oļģerta dzīvesvietā. Sarunā ar bērniem bāriņtiesa noskaidroja, ka Oļģerts ir emocionāli un fiziski vardarbīgs gan pret bērniem, gan pret Mudīti brīžos, kad ir alkohola reibumā.

4. Bāriņtiesas priekšsēdētāja pēc sarunas ar bērniem un bērnu dzīves apstākļu apsekošanas pieņēma vienpersonisku lēmumu par bērnu aizgādības tiesību pārtraukšanu Mudītei. Lēmums pamatots ar bērnu atrašanos veselībai un dzīvībai bīstamos apstākļos. Proti, Mudīte veselības stāvokļa dēļ nespējot apzināties, vadīt un saprast savu rīcību attiecībā uz bērnu aprūpi un uzraudzību. Dusmu uzplūdu un neadekvātas rīcības dēļ apdraudot bērnu dzīvību un veselību. Mudīte neesot varējusi uzrādīt bērnu pārtiku, dzīvoklis bijis auksts un mitrs. Bērniem konstatētas saaukstēšanās pazīmes (iesnas un klepus), bet Mudīte neesot varējusi uzrādīt medikamentus, neesot atbildējusi, kad bērni apmeklējuši ģimenes ārstu. Pastāvējušas pamatotas aizdomas, ka bērni ir cietuši no fiziskas un emocionālas vardarbības.

5. Spulga un Pārsla nekavējoties tika ievietotas krīzes centrā, kurā tika sniegta sociālā rehabilitācija vardarbībā cietušajiem bērniem. Mudītei un Oļģertam tika piemērots administratīvais sods saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 172.² pantu. Lēmums netika pārsūdzēts.

B. Lēmums par aizgādības tiesību neatjaunošanu un ārpusģimenes aprūpes nodrošināšanu

6. 2016. gada 14. oktobrī bāriņtiesa pieņēma lēmumu par pārtraukto aizgādības tiesību neatjaunošanu un lēmumu par ārpusģimenes aprūpes nodrošināšanu. Mudīte uz bāriņtiesas sēdi neesot ieradusies. Saņemts krīzes centra psihologa atzinums ar norādi, ka bērni ir cietuši no fiziskas un emocionālas

vardarbības. Bāriņtiesa, uz klausot Spulgas un Pārslas viedokli par to, kur viņas vēlētos dzīvot, saņēma no Spulgas atbildi, ka “vienalga kur, ka tikai kopā ar mammu”. Spulga un Pārsla tika ievietotas audžuģimenē 100 km attālumā no Mudītes un Oļģerta dzīvesvietas.

7. Bāriņtiesa esot informējusi Mudīti par pienākumu sadarboties ar savas dzīvesvietas pašvaldības sociālo dienestu un citām institūcijām, lai sekmētu bērnu atgriešanos ģimenē. Attiecībā uz saskarsmi ar bērniem bāriņtiesa norādīja pirmos trīs mēnešus bērnus netraucēt, jo bērniem vajagot adaptēties un iedzīvoties jaunajā ģimenē.

8. 2016. gada 20. oktobrī Mudīte telefonsarunā ar sociālo darbinieci esot atteikusies no sadarbības ar sociālo dienestu, jo nesaskatot jēgu sadarbības veikšanai.

9. 2016. gada 7. novembrī sociālais dienests esot nosūtījis Mudītei uzaicinājumu ierasties uz konsultāciju jautājumā par sadarbības iespējām ar sociālo dienestu. Mudīte 8. novembrī ieradās sociālajā dienestā ar mērķi atgūt pārtrauktās aizgādības tiesības. Mudīte esot tikusi informēta par sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu saņemšanas iespējām, esot noslēgts sadarbības līgums uz trim mēnešiem, uzskaitot konkrētus Mudītei veicamos uzdevumus.

10. Mudīte, atbilstoši sadarbības līguma prasībām, esot ieradies uz konsultācijām sociālajā dienestā 2016. gada 28. novembrī un 13. decembrī, informējot, ka esot atradusi darbu uz pusslodzi vietējā bibliotēkā par apkopēju. 2016. gada 15. decembrī Mudīte esot apmeklējusi klīnisko psiholoģi, kura sniedza atzinumu, ka Mudītei ar bērniem esot emocionāli tuvas attiecības. Atzinumā esot norādīts, ka māte pret bērniem izrādot emocionāli siltu, gādīgu attieksmi, ko bērni labprāt pieņemot. Viena laikus izpētes rezultātos norādīts, ka Mudītes personības īpatnības, iespējams, esot riska faktors bērnu vajadzību nodrošināšanā.

C. Aizgādības tiesību atņemšana Mudītei

11. 2017. gada 17. oktobrī sociālais dienests esot informējis bāriņtiesu, ka Mudīte kopš 2016. gada 15. decembra neesot sazinājusies ar sociālo dienestu un neesot pildījusi sadarbības līgumā norādītos uzdevumus. 2017. gada 1. novembrī bāriņtiesa cēla tiesā prasību par aizgādības tiesību atņemšanu Mudītei. Prasības pieteikumā norādīts, ka Mudīte neesot sadarbojusies ar sociālo dienestu, ka nespējot apzināties, vadīt un saprast savu rīcību attiecībā uz bērnu aprūpi un uzraudzību. Mudītei esot nepietiekama izpratne par bērnu vajadzībām un emocionālo audzināšanu un sava veselības stāvokļa dēļ šīs prasmes nekad nevarēšot apgūt. Mudīte neesot īstenojusi saskarsmi ar bērniem, neesot materiāli un emocionāli atbalstījusi bērnus, kā arī neesot interesējusies pie ģimenes ārsta par bērnu veselības stāvokli, izglītības iestādēs par bērnu attīstību un sekmēm.

12. 2018. gada 13. jūnijā pirmās instances tiesa atlika lietas izskatīšanu uz 2018. gada 1. augusta plkst. 11:00, jo Mudīte neieradās uz tiesu. Savukārt 2018. gada 1. augustā Mudīte, nebrīdinot tiesu, neieradās uz tiesas sēdi, jo esot nokavējusi vienīgo rīta starppilsētu autobusu. Tiesa 2018. gada 1. augustā izskatīja lietu bez Mudītes klātbūtnes un nolēma bāriņtiesas prasības pieteikumu apmierināt un atņemt Mudītei aizgādības tiesības pār abiem bērniem.

13. Mudīte pirmās instances tiesas spriedumu daļā par bērnu aizgādības tiesību atņemšanu pārsūdzēja apelācijas instances kārtībā. Uzklusot visus procesa dalībniekus, tostarp Mudīti, apelācijas instances tiesa 2018. gada 19. oktobrī nolēma atstāt spēkā pirmās instances tiesas spriedumu, norādot, ka Mudīte neesot rūpējusies par bērniem, neesot veikusi darbības, lai nodrošinātu bērna fizisko, garīgo vai tikumisko attīstību, kā arī neesot izmantojusi iespēju apmeklēt bērnus. Tiesa atzina, ka esot iegūti pierādījumi, ka Mudīte nespēj nodrošināt bērnu vislabākās intereses. Tādējādi neesot zuduši faktiskie šķēršļi, kas bijuši par pamatu aizgādības tiesību atņemšanai. Apelācijas instances tiesas spriedums tika pārsūdzēts kasācijas kārtībā. Augstākā tiesa ar 2018. gada 14. decembra lēmumu atteicās ierosināt kasācijas tiesvedību.

2. KĀZUSA ANALĪZES KOPSAVILKUMS

1. Iesniedzējas uzskata, ka prasība saskaņā ar Konvencijas 35. pirmo daļu ir pieņemama izskatīšanai, jo visas iekšējās pārsūdzēšanas iespējas ir izsmeltas. Proti, Augstākā tiesa kasācijas tiesvedības ierosināšana tika atteikta. Valdības norādītais šķērslis, tas ir, nevēršanās administratīvajā tiesā, un piedāvātais tiesību aizsardzības līdzeklis – vēršanās ar jaunu prasību tiesā, - nav ņemami vērā, jo nav savienojami ar Konvencijas mērķi, proti, aizsargāt personu tiesības. Pieteikums ECT iesniegts norādīto 6 mēnešu laikā.

2. Iesniedzējas uzskata, ka ir pārkāptas viņu no Konvencijas 8. panta materiāltiesiskā aspekta izrietošās tiesības uz ģimenes dzīvi. Iesniedzēju tiesības tika ierobežotas bez būtiskiem un pamatotiem iemesliem. Pastāvēja alternatīvi līdzekļi, kas leģitīmo mērķi sasniedz tikpat efektīvi.

3. Iesniedzējas uzskata, ka pārkāptas viņu no Konvencijas 8. panta procesuālo garantiju aspekta izrietošās tiesības. Mudīte netika iesaistīta procesā pietiekamā mērā, netika uzklauts tās viedoklis un ņemtas vērā intereses. Netika pienācīgā kārtībā uzklauti bērni. Netika ņemta vērā personai ar invaliditāti pievēršamā īpašā vērība, šajā gadījumā, attiecībā uz taisnīga procesa ievērošanu.

4. Iesniedzēja uzskata, ka nav izpildīti no Konvencijas 8. panta izrietošie pozitīvie pienākumi. Netika veiktas visas saprātīgās un atbilstošās darbības, lai veicinātu Iesniedzēju atkalapvienošanu.

3. PAR PRASĪBAS PIENĒMAMĪBU IZSKATĪŠANAI

A. Iesniedzējas locus standi Konvencijas 34. panta izpratnē

[1] Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija¹ (turpmāk – Konvencija vai ECK) 34. pantā ietverta prasība individuālo sūdzību iesniegt tikai tādai fiziskajai personai, kura apgalvo, ka tai Konvencijā noteiktās tiesības ir pārkāpusi valsts, proti, noticis subjektīvo tiesību aizskārums.

[2] Mudīte vēršas Eiropas Cilvēktiesību tiesā (turpmāk – ECT vai Tiesa) savu, kā arī savu bērnu aizskarto tiesību aizsardzībai. Atbilstoši nacionālajam regulējumam, tas ir, saskaņā ar Civillikuma² (turpmāk – CL) 223. pantu vecāki ir bērna dabiskie aizbildņi, savukārt CL 224. pants noteic, ka, zaudējot aizgādības tiesības, vecāki nevar būt arī aizbildņi. Tādējādi saskaņā ar CL 216. pantu, 217. pantu, ja pār bērnu tiek nodibināta aizbildnība, tad aizbildnim ir bērna pārstāvības tiesības. Līdz ar to, zaudējot aizgādības tiesības ar 2018. gada 1. augusta tiesas spriedumu, Mudīte ir arī zaudējusi *locus standi* bērnu pārstāvībai nacionālo tiesību izpratnē.

[3] Tomēr ECT judikatūrā ir norādīts, ka persona, kurai nav tiesību saskaņā ar nacionālajiem tiesību aktiem pārstāvēt kādu citu, noteiktos apstākļos var celt prasību Tiesā šo citu personu vārdā, lai nodrošinātu efektīvu šo personu interešu aizsardzību. It īpaši, nepilngadīgie var vērsties Tiesā pat tad, vai it īpaši tad, ja tos pārstāv māte, kura ir konfliktā ar valsts amatpersonām un kura apstrīd pieņemtos lēmumus un rīcību kā neatbilstošu ar Konvencijā garantētajām tiesībām. Līdz ar to pat ja mātei ir liegtas vecāku tiesības, viņas kā bioloģiskās mātes statuss ir pietiekams, lai atļautu celt Tiesā bērnu vārdā prasību.”³

Mudītei ir tiesības vērsties Tiesā ne vien savu subjektīvo tiesību aizskāruma novēršanai, bet arī savu bērnu, tas ir, Spulgas un Pārslas tiesību aizsardzībai.

B. Atbilstība Konvencijas 35. panta 1. punktā ietvertajiem pieņemamības kritērijiem

[4] Konvencijas 35. panta pirmā daļa nosaka, ka pirms vēršanās ar sūdzību ECT, personai ir jāizmēģina iekšējie tiesību aizsardzības līdzekļi, kā arī, ka sūdzība iesniedzama sešu mēnešu laikā pēc galīgā nolēmuma pieņemšanas nacionālajās tiesību aizsardzības iestādēs.

¹ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950. [08.04.2019. red.]

² Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937. [08.04.2019. red.]

³ ECT 17.07.2012. spriedums lietā M.D. un citi pret Maltu (iesnieguma Nr.64791/10), 27. pkt.

[5] Saskaņā ar Konvencijas 35. pantu Iesniedzējam jāizsmel *pieejamie* un *pietiekamie* līdzekļi, kas var nodrošināt apgalvotā aizskāruma izlīdzināšanu. Līdzekļiem jābūt pietiekami skaidriem ne vien teorijā, bet arī praksē, citādi tie nav uzskatāmi par *pieejamiem* un *efektīviem*.⁴

[6] Mudīte, Pārsla un Spulga (turpmāk kopā – Iesniedzējas) uzskata, ka prasība par Konvencijas 8. panta pārkāpumu ir pieņemama izskatīšanai un, ka ir izsmelti visi nacionālie tiesību aizsardzības līdzekļi.

[7] Mudīte pirmās instances spriedumu daļā par bērnu aizgādības tiesību atņemšanu, pārsūdzējusi apelācijas kārtībā, savukārt apelācijas instances spriedums pārsūdzēts Augstākajā tiesā, kas kasācijas tiesvedības ierosināšanu atteica. Līdz ar to Mudīte ir vērsusies visās vispārējās jurisdikcijas tiesas instancēs, pārsūdzības iespēju vairs nav.

[8] Mudīte saskaņā ar Satversmes tiesas likuma⁵ 19.² panta pirmo daļu varētu vērsties Satversmes tiesā, tomēr jāņem vērā, ka Satversmes tiesas kompetencē “ietilpst lietā apstrīdētas konkrētas tiesību normas vai tiesību akta satversmības izvērtēšana. Tās kompetencē [...] neietilpst tiesību normu piemērošanas vērtēšana. Tādējādi Satversmes tiesa nav tiesīga pārvērtēt [...] tiesas nolēmumus un nav tiesīga lemt par to, vai vispārējās jurisdikcijas tiesa, izskatot konkrētu lietu, pareizi piemērojusi materiālās un procesuālās normas.”⁶

[9] Tā kā Iesniedzēja neuzskata, ka attiecībā uz to piemērotās nacionālās tiesību normas neatbilstu augstāka juridiskā spēka tiesību normām, tad vērsšanās Satversmes tiesā, lai arī iespējama, tomēr nebūtu uzskatāma par *efektīvu* tiesību aizsardzības līdzekli.⁷ Šajā gadījumā tas būtu *nesaprātīgs* līdzeklis. Šādu nostāju paudusi arī ECT savā judikatūrā.⁸

[10] Tomēr tiek norādīts arī uz bāriņtiesas lēmumu nepārsūdzēšanu Administratīvajā tiesā. ECT ir norādījusi, ka pienākuma izsmelt nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus mērķis ir ļaut nacionālajām tiesām iespēju novērst pārkāpumu pirms jautājums tiek iesniegts izvērtējumam ECT. Līdzekļiem jābūt pieejamiem un pietiekamiem, lai novērstu pārkāpumu, turklāt Konvencijas 35. pants ir piemērojams ar zināmu elastību, bez pārlieka formālisma.⁹

[10] Lai gan Mudīte varēja bāriņtiesas lēmumus pārsūdzēt tiesā, kas, iespējams, būtu novedis pie ātrāka situācijas atrisinājuma, tomēr jāņem vērā, ka viss process, kurš rezultējās ar aizgādības tiesību

⁴ ECT 03.12.2003. spriedums lietā Hartman pret Čehiju (iesnieguma Nr.53341/99), 57. pkt.

⁵ Satversmes tiesas likums: LV likums. Pieņemts: 05.06.1996. [07.04.2019. red.]

⁶ Satversmes tiesas 03.06.2009. spriedums lietā Nr.2008-43-0106, 12.p. Latvijas Vēstnesis, 2009, nr.88.

⁷ ECT 17.07.2012. spriedums lietā M.D. un citi pret Maltu (iesnieguma Nr.64791/10), 34.pkt.

⁸ ECT 02.11.2010. spriedums lietā Liepājnieks pret Latviju (iesnieguma Nr.37586/06), 73.pkt.

⁹ ECT 17.07.2012. spriedums lietā M.D. un citi pret Maltu (iesnieguma Nr.64791/10), 34.pkt.

atņemšanu ir vienots un katrs nākamais lēmums izriet no iepriekšējā. Atbilstoši Civilprocesa likuma¹⁰ (turpmāk – CPL) 244.² panta pirmajai daļai prasību tiesā par aizgādības tiesību atņemšanu var celt bāriņtiesa un tai saskaņā ar Bāriņtiesu likuma¹¹ 22. panta piektajai daļai jānorāda ne vien uz situāciju prasības celšanas brīdī, bet arī apstākļiem, kuri bija pamatā aizgādības tiesību apturēšanai.

[11] Līdz ar to tiesai ir jāizvērtē ierobežojuma pamatotība un tai ir iespējas novērst bāriņtiesas pieļautos pārkāpumus. Nebūtu uzskatāms, ka lēmumu nepārsūdzēšana administratīvajā tiesā būtu liegusi valstij novērst iespējamus pārkāpumus pirms jautājuma izskatīšanas ECT.¹²

[12] Tiek norādīts arī uz iespēju vērsties vispārējās jurisdikcijas tiesā un uzsākt jaunu tiesvedību, lūdzot atjaunot aizgādības tiesības. ECT ir norādījusi, ka šādu līdzekļu izmantošana nav uzskatāma par efektīvu cilvēktiesību aizsardzībai. Šāda prasība, pirmkārt, nesamērīgi izvērstu laikā tiesāšanās procesu, otrkārt, nebūtu savienojama ar Konvencijas mērķi, proti, aizsargāt personu tiesības,¹³ it īpaši ņemot vērā jautājuma jutīgo dabu – jautājumos, kuros lemjams par bērnu aprūpes tiesībām, procesam jābūt ātram.¹⁴ Vēl viena procesa uzsākšana var rezultēties bērnu un vecāku personisko attiecību pārraušanā.¹⁵

[13] Augstākā tiesa lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību pieņēma 2018. gada 14. decembrī, savukārt Iesniedzējas pieteikumu ECT adresējušas 2018. gada 21. decembrī. Tādējādi ir ievērots sešu mēnešu termiņš pieteikuma iesniegšanai no galīgā lēmuma pieņemšanas.

Ņemot vērā iepriekš minēto, ir izmantoti pieejamie efektīvie nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļi un ievērots pieteikuma iesniegšanas termiņš, izpildot Konvencijas 35. panta pirmās daļas prasības.

¹⁰ Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998. [20.03.2019. red.]

¹¹ Bāriņtiesu likums: LV likums. Pieņemts 22.06.2006. [20.03.2019. red.]

¹² ECT 16.12.2010. spriedums lietā A, B un C pret Īriju (iesnieguma Nr.25579/05), 142.pkt.

¹³ ECT 11.07.2006. spriedums lietā Jalloh pret Vāciju (iesnieguma Nr.54810/00), 129.pkt.

¹⁴ ECT 23.09.1994. spriedums lietā Hokkanen pret Somiju (iesnieguma Nr. 19823/92), 72.pkt.

¹⁵ ECT 27.11.1992. spriedums lietā Olsson pret Zviedriju (Nr.2) (iesnieguma Nr. 13441/87), 103.pkt.

4. PAR EIROPAS CILVĒKTIESĪBU KONVENCIJAS 8. PANTA PĀRKĀPUMU

[15] Izvērtējot iespējamo Konvencijas 8. panta pārkāpumu, jāatbild uz diviem jautājumiem. Proti, (i) vai konkrētā situācija attiecas uz Konvencijas 8. panta darbības jomu; (ii) vai ir notikusi Konvencijas 8. panta tiesību ierobežošana. Ja atbilde uz abiem jautājumiem ir pozitīva, tad izvērtējams, vai ierobežojums ir veikts atbilstoši Konvencijas 8. panta otrās daļas prasībām. Tas ir, (i) tas ir “saskaņā ar likumu”, (ii) tam ir leģitīms mērķis, (iii) tas ir “nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā”.¹⁶

[16] Ja ir ievērota konvencijā noteiktā kārtība tiesību ierobežojumam, tad Iesniedzēju tiesības, lai arī ir ierobežotas, tomēr ierobežojums ir tiesisks un pamatots, pārkāpums nebūtu konstatējams.

4.1. Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. panta piemērojamība

[17] Konvencijas 8. pantā aizsargātās tiesības uz ģimenes dzīvi pašos pamatos aptver ģimenes integritātes jeb veseluma aizsardzību.¹⁷ Tādēļ, lai noteiktu, vai uz konkrēto situāciju attiecas šīs tiesības, jānoskaidro, vai to aptver jēdziens “ģimenes dzīve”.

[18] ECT skaidro, ka jēdziens “ģimene” Konvencijas 8. pantā nav saprotams kā sociālā struktūra, kas bāzēta tikai uz laulību pamata. Ģimeni var veidot arī *de facto* ģimenes saites, kad personas dzīvo kopā, bet nav laulībā.¹⁸ Būtiski, vai faktiskajā situācijā ir faktori, kuri norāda uz attiecību *pietiekamu noturību*.¹⁹ Šādi apstākļi var būt vairāki, starp tiem, piemēram, pāra kopdzīve, attiecību ilgums, apstākļi, kas norāda uz pāra apņemšanos saistīties, piemēram, radot bērnus, vai kā citādi norādot uz nodomu veidot ģimeniskas attiecības.²⁰

[19] Mudītes un Oļģerta attiecības pastāv vairāk nekā trīsarpus gadus, kuru laikā ir dzimusi meita Pārsla. Šie apstākļi norāda uz *de facto* ģimenes attiecību pastāvēšanu. Proti, attiecības ir pietiekami ilgas un bērna ienākšana attiecībās norāda uz pāra apņemšanos saistīties.

[20] Tā kā Pārsla ir Oļģerta bioloģiskā meita, tad jāņem vērā, ka bērns, kas dzimis *de facto* ģimenes attiecībās, ir *ipso jure* šīs ģimenes loceklis no brīža, kad dzimis.²¹ Savukārt attiecībā uz Spulgu, lai arī viņa nav Oļģerta bioloģiskā meita, izvērtējot ģimenes attiecību pastāvēšanu, ir jāņem vērā sociālā realitāte.²² Spulga kopš trīs gadu vecuma ir dzīvojusi kopā ar Oļģertu un Mudīti, tādējādi, Oļģerts ir

¹⁶ Harris D.J., O'Boyle M., Bates E.P., Buckley C.M. Law of the European Convention on Human Rights. Second Edition. New York: Oxford University Press, 2009, p. 363.

¹⁷ Feldhūne G., Kučs A., Skujeniece V. Cilvēktiesību rokasgrāmata tiesnešiem. Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 57.lpp.

¹⁸ ECT 26.05.1994. spriedums lietā Keegan pret Īriju (iesnieguma Nr.16969/90), 44.pkt.

¹⁹ ECT 27.10.1994. spriedums lietā Kroon un citi pret Nīderlandi (iesnieguma Nr.00018535/91), 30.pkt.

²⁰ ECT 22.04.1997. spriedums lietā Z, Y un Z pret Lielbritāniju (iesnieguma Nr.00018535/91), 36.pkt.

²¹ ECT 27.10.1994. spriedums lietā Kroon un citi pret Nīderlandi (iesnieguma Nr.00018535/91), 30.pkt.

²² Ibid., 40.pkt.

pildījis “tēva lomu” (“*father figure*”), nodibinot ģimenes saites ar Spulgu. Papildus tam, Spulga sarunā ar bāriņtiesas priekšsēdētāju izteicās, ka Oļģerts esot “tētis”. Tādējādi arī Spulga ir daļa Iesniedzējas un Oļģerta veidotās *de facto* ģimenes.

Līdz ar to faktiskā situācija ietilpst Konvencijas 8. panta tvērumā.

4.2. Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. pantā paredzēto tiesību ierobežojums

[21] Iespēja baudīt savstarpēju kompāniju bērniem ar vecākiem ir fundamentāls ģimenes dzīves elements un bērna izņemšana no ģimenes neapšaubāmi aizskar ECK 8. pantā garantētās tiesības.²³ Tomēr ECT arī norāda, ka dabiskās ģimenes attiecības netiek izbeigtas ar bērna izņemšanu no ģimenes.²⁴

[22] Bāriņtiesa pārtraucot aizgādības tiesības Mudītei un tiesa ar spriedumu vēlāk atņemot aizgādības tiesības, ir ierobežojusi Iesniedzēju tiesības uz ģimenes dzīvi.

Ir ierobežotas Konvencijas 8. pantā noteiktās tiesības.

4.3. Ierobežojuma noteikšana “saskaņā ar likumu”

[23] ECT jēdzienu “likums” tāpat kā citus jēdzienus tulko autonomi. Tas neaprobežojas tikai ar demokrātiski leģitimēta likumdevēja pieņemtu normatīvo tiesību aktu, bet var būt arī, piemēram, noteikti iekšējie tiesību akti.²⁵ Neskatoties uz to, ECT ir norādījusi uz aspektiem, kuri ir jāievēro, lai atzītu, ka ierobežojums ir noteikts “saskaņā ar likumu”. Proti, normai jābūt (i) pieejamai²⁶, (ii) pietiekami precīzi formulētai, neizslēdzot gadījumus, kad tās satura izpildei nepieciešama juridiskā palīdzība, (ii) jāatbilst tiesiskuma principam, tas ir, nacionālajās tiesībās jāpastāv līdzekļiem, kuri ļautu aizsargāties pret patvaļīgu lēmumu pieņemšanu.

[24] Papildus iepriekšminētajām prasībām normā jābūt ar pietiekamu precizitāti noteiktai saistībā ar leģitīmo mērķi pieļaujamajai valsts iestāžu izvērtējuma brīvības robežai.²⁷ Tomēr, ECT arī norāda, ka apstākļi, kuros var būt nepieciešams bērnu pārņemt valsts aprūpē, ir tik dažādi, ka apšaubāms, vai ir iespējams formulēt likumu, kas aptvertu visus gadījumus. Tādējādi, ja nacionālajās tiesībās ir

²³ ECT 26.02.2002. spriedums lietā Kutzner pret Vāciju (iesnieguma Nr.46544/99), 58.pkt.

²⁴ ECT 08.01.2013. spriedums lietā A.K. un L pret Horvātiju (iesnieguma Nr.37956/11), 51.pkt.

²⁵ Greer S. The exceptions to Articles 8 to 11 of the European Convention on Human Rights. Strasbourg: Council of Europe publishing, 1997, p.10.

²⁶ ECT 26.04.1979. spriedums lietā Sunday Times pret Lielbritāniju (iesnieguma Nr.6538/74), 9.pkt.

²⁷ ECT 24.03.1988. spriedums lietā Olsson pret Zviedriju (Nr.1) (iesnieguma Nr.10465/83), 60-61.pkt.

nodrošinātas garantijas pret patvaļīgu iejaukšanos, arī normas, kuras paredz plašu izvērtējuma brīvību būs uzskatāmas par tādām, kuras ierobežojumu padara noteiktu “saskaņā ar likumu”.²⁸

[25] CL 177. pants nosaka, ka likumiskie bērna aizgādņi ir vecāki. 2010. gada 1. janvārī Iesniedzējai laulībā ar Gati (bioloģiskais tēvs) piedzima meita Spulga. Savukārt 2014. gada 30. septembrī kopdzīvē ar Oļģertu (bioloģiskais tēvs) piedzima meita Pārsla. Tā kā laulība ar Gati netika šķirta, atbilstoši CL 146. panta otrajam teikumam darbojas *paternitātes pieņēmums* – abas meitenes ir dzimušas laulībā, tādējādi par bērna tēvu uzskatāms Gatis. 2015. gada 23. februārī tika saņemtas ziņas par Gata nāvi, tādēļ aizgādības tiesības saskaņā ar CL 198. panta 1. punktu ir tikai Mudītei.

[26] Aizgādības tiesības var pārtraukt bāriņtiesa, ja izpildās kāds no CL 203. pantā uzskaitītajiem gadījumiem, tostarp, ja faktiski šķēršļi liedz vecākiem iespēju aprūpēt bērnu (CL 203.panta 1.pkt.) vai, ja bērns atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos vecāku vainas dēļ (CL 203. panta 2.pkt.), kā arī, ja konstatēta vecāku vardarbība pret bērnu vai pamatotas aizdomas par vecāku vardarbību pret bērnu (CL 203. panta 5.pkt.).

[27] Bāriņtiesas likumā 22.-26. pantam tiek norādīta kārtība, kādā veicama aizgādības tiesību pārtraukšana. Bāriņtiesas likuma 22. panta ceturtajā daļā nostiprinātas bāriņtiesas tiesības celt prasību tiesā par aizgādības tiesību atņemšanu.

[28] Kārtību, kādā izskatāmas lietas tiesā, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām, nosaka CPL 29.¹ nodaļa.

[29] Aizgādības tiesības ar 2016. gada 1. oktobra lēmumu saskaņā ar CL 203. panta 1., 2. un 5. punktu, Bāriņtiesas likuma 22. panta pirmo daļu un 23. pantu pārtrauca bāriņtiesas priekšsēdētāja ar vienpersonisku lēmumu. 2016. gada 14. oktobrī bāriņtiesa pieņēma lēmumu par pārtraukto aizgādības tiesību neatjaunošanu un lēmumu par ārpusģimenes aprūpes nodrošināšanu bērniem saskaņā ar Bāriņtiesas likuma 24. panta otro daļu.

[30] Iesniedzējas neapstrīd, ka likumā ir noteikta kārtība tiesību uz ģimenes dzīvi ierobežošanai un, ka valsts, pieņemot lēmumus ir darbojusies *formāli* saskaņā ar šīm tiesību normām. Iesniedzējas apstrīd veidu, kādā šīs tiesību normas tika piemērotas, proti, to piemērošanas neatbilstību Konvencijas principiem.²⁹

Ierobežojums ir noteikts “saskaņā ar likumu”.

²⁸ ECT 24.03.1988. spriedums lietā Olsson pret Zviedriju (Nr.1) (iesnieguma Nr.10465/83), 62.pkt.

²⁹ ECT 13.07.2000. spriedums lietā Scozzari un Giunta pret Itāliju (iesnieguma Nr.39221/98 un 41963/98), 142.pkt.

4.4. Ierobežojuma leģitīmais mērķis

[31] Konvencijā noteikto tiesību ierobežojumam jābūt noteiktam ne vien saskaņā ar likumu, bet arī vēršam uz kāda no leģitīmo mērķu sasniegšanu, kuri uzskaitīti Konvencijas 8. panta otrajā daļā.³⁰ Proti, *lai aizsargātu valsts vai sabiedrisko drošību, vai valsts ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai tikumību, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.*

[32] Iesniedzējas neapstrīd, ka ierobežojums noteikts leģitīma mērķa sasniegšanai, tas ir, *bērnu aizsardzībai, kā arī bērnu tiesību un brīvību aizsardzībai, ievērojot bērna labāko interešu nodrošināšanu.*³¹

Ierobežojumam ir leģitīms mērķis.

4.5. Ierobežojuma “nepieciešamība demokrātiskā sabiedrībā”

[33] Pieteicējas neuzskata, ka to ģimenes dzīves ierobežojums būtu “nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā”.

[34] ECT savā praksē nav izstrādājusi skaidru definīciju “nepieciešamībai demokrātiskā sabiedrībā” Konvencijas 8. panta vajadzībām, turklāt tiek norādīts, ka tā tiek definēta neparasti un neskaidri.³² ECT norāda, ka “nepieciešamība” nozīmē neatliekamas sabiedriskas vajadzības esamību,³³ kas ir proporcionāla leģitīmajam mērķim un kuru pamato *būtiski un pietiekami* iemesli.³⁴

[35] Nosakot ierobežojuma samērīgumu, ECT paļaujas uz valsts “novērtējuma robežas” (“*margin of appreciation*”) principu, proti, samērīguma ievērošanas pārbaude ir viens no valsts “novērtējuma robežas” aspektiem.³⁵ Ierobežojums būs samērīgs, ja (i) ar izvēlēto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi, (ii) nepastāv tikpat efektīvs mazāk ierobežojošs līdzeklis, (iii) labums, ko iegūst ar ierobežojumu ir lielāks nekā indivīdam radītais kaitējums.³⁶

³⁰ ECT 18.03.2009. spriedums lietā Saviny pret Ukrainu (iesnieguma Nr.39948/06), 47.pkt.

³¹ ECT 08.01.2013. spriedums lietā A.K. un L pret Horvātiju (iesnieguma Nr.37956/11), 61.pkt.

³² Gerards J. How to improve the necessity test of the European Court of Human Rights. International journal of constitutional law, Vol.11, Issue 2, 2013, p.467.

³³ ECT 07.12.1976. spriedums lietā Handyside pret Lielbritāniju (iesnieguma Nr.5493/72), 48.pkt

³⁴ ECT 12.07.1990. spriedums lietā Observer un Guardian pret Lielbritāniju, 59.pkt,

³⁵ Roagna Ivana. Protecting the right to respect for private and family life under the European Convention on Human Rights. Council of Europe human rights handbooks. Strasbourg: Council of Europe, 2012, p. 45.

³⁶ Harris D.J., O’Boyle M., Bates E.P., Buckley C.M. Law of the European Convention on Human Rights. Second Edition. New York: Oxford University Press, 2009, p. 360.

[36] ECT ir norādījusi, ka jautājumos, kuri saistīti ar bērnu aizsardzību, valstīm tiesības izvērtēt ierobežojuma nepieciešamību ir ļoti plašas.³⁷ Tiesa nedarbojas kā pārsūdzības instance, bet gan izvērtē, vai valsts savas izvērtējuma brīvības ietvaros ir ievērojusi no Konvencijas izrietošās tiesības gan attiecībā uz lēmumu pieņemšanu, gan to izpildīšanu.³⁸ Papildus tam ECT ir uzsvērusi nepieciešamību izvērtēt, vai prasītais lēmuma pieņemšanas process bija *taisnīgs* un tāds, kas *nodrošināja pienācīgu uzmanību* Konvencijas 8. pantā aizsargātajām interesēm,³⁹ kā arī, vai ir izpildīts valsts pozitīvais pienākums ļaut saglabāt saikni starp vecākiem un viņu bērniem.⁴⁰

[37] Tādējādi, lai pamatotu, ka ierobežojums nav “nepieciešams”, Iesniedzējas norādīs uz no Konvencijas 8. panta izrietošo materiālo un procesuālo prasību pārkāpumiem lēmumu pieņemšanā un izpildīšanā.

4.5.1. Aizgādības tiesību atņemšana kā neatliekama sabiedriskā nepieciešamība

[38] “Neatliekamas sabiedriskas vajadzības pastāvēšana ir izvērtējama katrā lietā atsevišķi, ņemot vērā to, uz cik lielu sabiedrības daļu attiecas šī vajadzība, attiecīgās vajadzības nozīmību šajā sabiedrībā, kā arī salīdzinot to ar sabiedrības mazākuma interešu un indivīda aizskarto tiesību nozīmību.”⁴¹

[39] Morāle un tiesības liek sabiedrībai aizsargāt un uzlabot marginālo, nabadzīgāko, ievainojamāko sabiedrības grupu dzīves apstākļus. Bērnu tiesību aizsardzība tādēļ ir daļa no lielāka, būtiska projekta, kas tiek balstīts uz pārliecību, ka cilvēka cieņa un indivīds kā vērtība ir aizsargājams.⁴²

[40] Bērni ir ievainojamākie sabiedrības locekļi, kuru attīstība un drošība nevar tikt nodrošināta bez citu sabiedrības locekļu līdzdalības. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka “bērnu pamattiesību ievērošana ir arī visas sabiedrības mērķis. Visaptveroša sabiedrības labklājība var tikt nodrošināta tikai tad, ja valsts sekmē personu, it īpaši bērnu, pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību.”⁴³ Tādējādi bērna interešu aizsardzība attiecas uz visu sabiedrību kopumā.

³⁷ ECT 13.07.2000. spriedums lietā Scozzari un Giunta pret Itāliju (iesnieguma Nr.39221/98 un 41963/98), 148.pkt

³⁸ ECT 24.03.1988. spriedums lietā Olsson pret Zviedriju (Nr.1) (iesnieguma Nr.10465/83), 68.pkt.

³⁹ ECT 18.03.2009. spriedums lietā Saviny pret Ukrainu (iesnieguma Nr.39948/06), 48.pkt.

⁴⁰ ECT 26.02.2002. spriedums lietā Kutzner pret Vāciju (iesnieguma Nr.46544/99), 65.pkt.

⁴¹ Feldhūne G., Kučs A., Skujeniece V. Cilvēktiesību rokasgrāmata tiesnešiem. Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 14.lpp.

⁴² Grugel J. Children’s rights and children’s welfare after the Convention on the Rights of the Child. Progress in Development Studies, 13(1), 2013, p.27-28.

⁴³ Satversmes tiesas 16.06.2016. spriedums lietā Nr. 2015-18-01, 14.2.pkt.

[41] Satversmes tiesa ir norādījusi, ka jautājumos, kuros tiek skarti bērni, jāievēro bērnu interešu prioritātes princips. Turklāt valstij ir pienākums “aizsargāt bērnu intereses iespējami labākajā veidā.”⁴⁴ Tas norāda uz bērna interešu aizsardzības nozīmību konkrētajā sabiedrībā.

[42] Ja ģimene kā sabiedrības pamatsūniņa nespēj nodrošināt bērna kā fiziski un intelektuāli nenobrieduša subjekta vajadzības vai kaitē tām, valstij ir pienākums atbilstoši Bērnu tiesību konvencijas⁴⁵ 20. panta pirmajai un otrajai daļai nodrošināt alternatīvu, bērna interesēm atbilstošu aprūpi. Līdz ar to secināms, ka vecāku aizskartās intereses ir uzskatāmas par tādām, kurām jāpiekāpjas bērna interešu nodrošināšanai.

Nemot vērā iepriekš minēto, Iesniedzējas piekrīt, ka Konvencijas 8. panta ierobežojums ir sociāli nepieciešams, jo pilnvērtīgai bērnu attīstībai labvēlīgos apstākļos piemīt ne vien personiska, bet arī sociāla vērtība.

4.5.1. Lēmumu pieņemšanas “nepieciešamība demokrātiskā sabiedrībā” *per se*

[43] ECT ir norādījusi, ka valsts “izvērtējuma robežas” variē atkarībā no (i) izlemjamo jautājumu dabas, (ii) situācijā iesaistīto interešu nopietnības.⁴⁶ No ECT judikatūras izriet, ka, pieņemot lēmumu par nepieciešamību bērnu aizgādības tiesību pārtraukšanai kā nekavējoties piemērojamam pasākumam, valsts bauda plašu izvērtēšanas brīvību.⁴⁷ Tomēr tas nenozīmē, ka lēmums var būt patvaļīgs, tam tik un tā jābūt balstītam uz *būtiskiem* un *pietiekamiem* iemesliem un jābūt samērīgam.

[44] Iesniedzējas piekrīt ECT paustajai atziņai, ka, izvērtējot “nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā”, visi valsts pieņemtie lēmumi attiecīgajā lietā ir jāskata kopumā,⁴⁸ tomēr jāņem vērā, ka valsts rīcības brīvība sašaurinās, pieņemot tiesības tālāk ierobežojošus lēmumus.⁴⁹ Tādējādi, izvērtējot valsts rīcību, jāņem vērā katra atsevišķā lēmuma pamatojuma būtiskums un pietiekamība, lai noteiktu kopējo ierobežojuma tiesiskumu.

(i) Bāriņtiesas priekšsēdētājas lēmums par bērnu aizgādības tiesību pārtraukšanu Mudītei

[45] Lēmums par bērnu aizgādības tiesību pārtraukšanu tika pamatots ar bērnu atrašanos veselībai un dzīvībai bīstamos apstākļos. Tomēr Iesniedzējas nepiekrīt šim pamatojumam tālāk minēto apstākļu dēļ.

⁴⁴ Satversmes tiesas 11.10.2004. spriedums lietā Nr. 2004-02-0106, 11.pkt.

⁴⁵ Bērnu tiesību konvencija. Parakstīta Ņujorkā 20.11.1989. [08.04.2019. red.]

⁴⁶ ECT 26.02.2002. spriedums lietā Kutzner pret Vāciju (iesnieguma Nr.46544/99), 67.pkt.

⁴⁷ Ibid., 66., 67.pkt.

⁴⁸ ECT 24.03.1988. spriedums lietā Olsson pret Zviedriju (Nr.1) (iesnieguma Nr.10465/83), 68.pkt.

⁴⁹ ECT 26.02.2002. spriedums lietā Kutzner pret Vāciju (iesnieguma Nr.46544/99), 67.pkt.

[46] Bāriņtiesas priekšsēdētāja lēmumā atsaucas uz Mudītes nespēju apzināties, vadīt un saprast savu rīcību. Šie kritēriji norāda uz ierobežotas pieskaitāmības piedēvēšanu personai. Mudīte ir 2. grupas invalīde. Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām⁵⁰ 12. panta 2. punkts norāda uz personu ar invaliditāti līdzvērtību ar citiem indivīdiem rīcībspējas ziņā visās dzīves jomās. Personas rīcībspēju var ierobežot, tomēr tā kā tas ir Konvencijas 8. panta ierobežojums, tad tam jānotiek saskaņā ar personas tiesību ierobežošanas shēmu.

[47] Nacionālajā regulējumā, tas ir, CL 357. un 368.¹ pantā, noteikts, ka personas rīcībspēju var ierobežot tiesa, ievērojot Civilprocesa likuma 33. nodaļā noteikto kārtību. ECT attiecībā uz rīcībspējas ierobežošanu ir norādījusi, ka tiesai, pieņemot lēmumu, nav pietiekami pašauties tikai uz medicīniskajiem atzinumiem par personas garīga rakstura traucējumiem un to ietekmi uz lēmumu pieņemšanu. Visi būtiskie fakti, kas saistīti ar attiecīgo personu un tās personiskajiem apstākļiem, ir jāvērtē tiesnesim, nevis ārstam.⁵¹ Latvijas Republikas Augstākā tiesa arī norādījusi, ka tiesas nolēmumam attiecībā uz rīcībspējas ierobežošanu jāpierāda saikne starp faktiskajām spējām un rīcībspējas ierobežošanu.⁵² Tādējādi, ja konstatējumam par personas nespēju apzināties un vadīt darbības, kurām būtu juridiskas sekas, ir par maz ar ārsta atzinumu, tad vēl jo vairāk bāriņtiesas priekšsēdētājas viedoklim attiecībā uz personas spējām personiskajās attiecībās bez jebkāda medicīniska vai juridiska pamatojuma, nav nekāda svara.

[48] Tā kā attiecībā uz Mudīti nav CPL 268. panta pirmās daļas kārtībā pieņemts spriedums, tad norāde par Mudītes nespēju apzināties, vadīt un saprast savu rīcību attiecībā uz bērnu aprūpi un uzraudzību ir nepamatota un noraidāma.

[49] Papildus tam, pašvaldības policijas darbinieki atsaucās uz Mudītes atrašanos stipra psihiska uzbudinājuma stāvoklī, proti, psiholoģiskā afekta stāvoklī. Tomēr arī šādu stāvokli iespējams konstatēt tikai īpašā kārtībā, tas ir, ar tiesu psiholoģiskās ekspertīzes palīdzību kriminālprocesa ietvaros.⁵³ Līdz ar to, pašvaldības policijas darbinieki to nevarēja izsecināt no Mudītes uzvedības, kā arī to kompetence nav atbilstoša veikt šādu ekspertīzi.

[50] Bāriņtiesas lēmumā tika norādīts uz nepieņemamajiem sadzīves apstākļiem. Tomēr arī šie secinājumi nav balstīti uz pietiekamu faktisko apstākļu izvērtējumu.

⁵⁰ Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām. Parakstīta Ņujorkā 13.12.2006. [20.03.2019. red.]

⁵¹ ECT 12.08.2014. spriedums lietā Ivanoviča pret Horvātiju (iesnieguma Nr.13006/13), 36.pkt.

⁵² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta spriedums lietā SKC-[I]/2017. Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadlawfile/5429> [aplūkots 02.04.2019].

⁵³ Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Tiesu prakses apkopojums krimināllietās par slepkavībām (Krimināllikuma 116.-118.pants), 2009/2010, 17.lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi> [aplūkots 03.04.2019].

[51] Pirmkārt, attiecībā uz iebildumu par nespēju uzrādīt pārtiku, jāuzsver, ka Bāriņtiesa lēmumā nav norādījusi uz bērnu neveselīgo izskatu, samazināto ķermeņa svaru, nespēku vai reiboņiem, kas varētu liecināt par bērnu malnutrīciju.⁵⁴ Līdz ar to valsts pārkāpj negatīvo pienākumu, kas izriet no Konvencijas 8. panta, proti, neiejaukties ģimenes dzīvē tādā nozīmē, ka Mudītei ir tiesības organizēt bērnu maltītes pēc ģimenē pieņemtām tradīcijām. Tās varētu būt ēdienreizes ārpus mājām vai produktu neuzglabāšana, bet gan izlietošana nekavējoties.

[52] Otrkārt, attiecībā uz gaisa temperatūru un mitruma līmeni dzīvoklī jāatsaucas uz ECT norādi, ka tikai fakts, ka bērnam varētu tikt nodrošināta labāka vide viņa attīstībai, nav pietiekams pamats bērna piespiedu izņemšanai no ģimenes.⁵⁵ Papildus tam, Konvencijas 8. pants prasa valstij veikt pozitīvus pienākumus, kas ir nepieciešami, lai nodrošinātu efektīvu ģimenes dzīves respektēšanu. Tādējādi, ja tiek konstatēta ģimenes saišu pastāvēšana, valstij ir jārikojas tā, lai šīs saites varētu attīstīties.⁵⁶ Ņemot vērā, ka Mudītes ģimene vairākus gadus saņēma sociālo palīdzību un bija sociālā dienesta redzeslokā, valsts bija informēta par ģimenes dzīves apstākļiem. Tādējādi valstij bija iespējas pārraudzīt ģimenes dzīves un higiēnas apstākļus, varēja ieteikt, kādas darbības būtu veicamas, lai tos uzlabotu, kā arī veikt pozitīvas darbības, lai atrastu risinājumu ģimenes dzīves apstākļu uzlabošanai.⁵⁷

[53] Bāriņtiesas lēmumā arī norādīts uz apstākļiem, ka bērni ir saaukstējušies, Mudīte neesot spējusi uzrādīt medikamentus, kā arī nav atbildējusi uz jautājumu, kad bērni bijuši pie ģimenes ārsta. Iesniedzējas nepiekrīt, ka šie apstākļi būtu uzskatāmi par būtiskiem aizgādības tiesību pārtraukšanai.

[54] Tā kā saaukstēšanās tiek uzskatīta “par vieglu saslimšanu, kuras ārstēšanai nav nekādu klīniskos pētījumos pierādītu medikamentu, tikai pieejami medikamenti, kas atvieglo simptomus un uzlabo pašsajūtu,”⁵⁸ un, ka Latvijas iedzīvotāji lielākoties saaukstēšanās simptomu novēršanai bērniem (63,9%) izmanto tautas medicīnas līdzekļus, proti, siltu pienu ar medu, ķiplokus, tējas, kāju sildīšanu.⁵⁹ Iesniedzējas nesaprot, kādēļ rīkošanās tāpat kā lielākā daļa Latvijas vecāku, tas ir, nelietojot saaukstēšanās ārstēšanā medikamentus, var būt viens no iemesliem aizgādības tiesību pārtraukšanai.

⁵⁴ Slimību profilakses un kontroles centrs. Kodu tabulsaraksts un skaidrojumi. Pieejams: https://www.spkc.gov.lv/ssk10/indexfb21.html?p=%23107#g_107 [aplūkots 03.04.2019].

⁵⁵ ECT 18.03.2009. spriedums lietā Saviny pret Ukrainu (iesnieguma Nr.39948/06), 50.pkt.

⁵⁶ ECT 26.10.2006. spriedums lietā Wallova un Walla pret Čehiju (iesnieguma Nr.23848/04), 71.pkt.

⁵⁷ Ibid., 75.pkt.

⁵⁸ Salmane-Kuļikovska I., Mežinska S. Latvijas iedzīvotāju medikamentu lietošanas paradumi saaukstēšanās slimību gadījumos. NVO veselības projekti Latvijai, 2010, 3.lpp. Pieejams: http://www.veselibasprojekti.lv/upload/raksti/Pilna_petijuma_analize26032010.pdf [aplūkots 02.04.2019].

⁵⁹ Ibid., 15.lpp.

[55] Saaukstēšanās ir visbiežāk sastopamā saslimšana. Statistika rāda, ka katru gadu bērni saaukstējas pat vairāk kā sešas reizes. Turklāt saaukstēšanās izplatība palielinās rudenī.⁶⁰ Bāriņtiesa minētos apstākļus ir konstatējusi 1. oktobrī. Līdz ar to, tas nebūtu uzskatāms par rādītāju, ka Mudīte nerūpējas par bērnu veselību.

[56] Savukārt attiecībā uz ģimenes ārsta apmeklēšanu, Iesniedzēja norāda, ka normatīvie tiesību akti neuzliek vecākiem pienākumu regulāri, tas ir, laika periodā, kuru precīzi pēc kādas personas pieprasījuma varētu atcerēties, apmeklēt ģimenes ārstu, ja bērns nav saslimis. Atbilstoši Ministru kabineta 2018. gada 28. augusta noteikumu Nr. 555 1. pielikuma 1.1.7.1. punktam un 1.1.8. punktam bērniem līdz 18 gadu vecumam tiek apmaksāta no valsts budžeta profilaktiskā apskate pie ģimenes ārsta reizi gadā. Jāatzīmē, ka 2014. gadā 46,8% vecāku šīs tiesības nav izmantojuši.⁶¹ Tādēļ, pirmkārt, ir aplami no bāriņtiesas puses sagaidīt, ka Mudīte atcerēsies konkrētu datumu, kad profilaktiskā apskate bērniem tika veikta vai, otrkārt, ja tā nav veikta, nostādīt Mudīti sliktākā pozīcijā kā gandrīz pusi Latvijas vecāku, kuri neved bērnus pie ģimenes ārsta, ja bērnam nav nopietnas saslimšanas. Tās ir vecāku tiesības izmantot valsts piešķirtos *labumus*, nevis pienākums veikt profilaktisko apskati.

[57] Bāriņtiesa lēmumu pamatoja arī ar iespējamu vardarbību ģimenē. Iesniedzējas vērš uzmanību uz to, ka Bāriņtiesas likuma 23. panta 2.¹ daļa uzliek pienākumu bāriņtiesas priekšsēdētājam pirms vienpersoniska lēmuma pieņemšanas, izvērtēt, vai apdraudējumu bērna veselībai un dzīvībai nevar novērst bērnam paliekot ģimenē. Arī Latvijas Republikas Augstākā tiesa ir norādījusi, ka bāriņtiesai pirms bērnu šķiršanas no ģimenes sākotnēji ir jāizvērtē, vai primāri vecāki var novērst bērnu attīstībai nelabvēlīgos apstākļus, un tikai tad, ja vecāki tos nenovērš un bērnu palikšana ģimenē apdraud bērnu dzīvību un veselību, lemt par bērnu šķiršanu no ģimenes un secīgi par vecāku aizgādības tiesībām.⁶²

[58] Nekas nenorāda uz to, ka bāriņtiesas priekšsēdētāja būtu vērtējusi vardarbības regularitāti vai intensitāti. Lai gan administratīvais sods pēc Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 172.² pantu par fizisku un emocionālu vardarbību pret bērniem tika piemērots gan Mudītei, gan Oļģertam, nav vērtēts, vai Mudīte bijusi vardarbīga. Sarunā bērni ir norādījuši uz Oļģerta vardarbību pret Iesniedzējām. Tādējādi Iesniedzējām nav skaidrs, kādēļ viņu ciešana no vardarbības varēja no bāriņtiesas puses tikt pārvērsta vēl lielākās ciešanās, proti, šķiršanā vienai no otras.

⁶⁰ Heikkinen T., Järvinen A. The common cold. The Lancet, Vol.361, Issue 9351, 4 January 2003, p. 52.

⁶¹ Brikmane E. Valsts apmaksāta profilakse bērniem – kāda un kāpēc tā nepieciešama? Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/274524-valsts-apmaksata-profilakse-berniem-kada-un-kapec-ta-nepieciešama-2015> [aplūkots 02.04.2019].

⁶² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2017. gada 29. decembra spriedums lietā SKA-1182/2017, 12.pkt.

[59] Ņemot vērā to, ka Mudītes ģimene jau ilgstoši atradās sociālā dienesta redzeslokā, var prezumēt, ka iepriekš vardarbībā vecāku un bērnu savstarpējās attiecībās netika konstatēta. Saskaņā ar pieejamiem datiem vēl joprojām aptuveni puse Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka bērna fiziska sodīšana kā audzināšanas metode ir pieļaujama.⁶³ Līdz ar to secināms, ka esība ir diezgan tālu no jābūtības. Iesniedzējas norāda, ka pastāv alternatīvas iespējas, kuras ļauj saglabāt ģimeni, vienlaikus, novēršot vardarbības draudus. Proti, “vecāku izglītošana par nevardarbīgo bērnu audzināšanu vai dusmu menedžmenta kursi pieaugušajiem. Atzīstot nepieciešamību pasargāt ģimenes locekļus no vardarbības un tajā pašā laikā nosargāt ģimeni kā tuvu cilvēku kopumu, pasaulē tiek izmantotas daudzveidīgas rehabilitējošās programmas vardarbības veicējiem. [...] Ģimenei kā kopumam nav jāuzņemas par to atbildība – tā ir viena konkrēta cilvēka problēma un viņam ir jāmaina sava uzvedība.”⁶⁴

[60] Uz bāriņtiesas izvēlētā līdzekļa nesamērību norāda arī tas, ka Spulga un Pārsla tika ievietotas krīzes centrā. Saskaņā ar tiesību normām (Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 4. panta ceturtajai daļai) bērnu ievietošana krīzes centrā ir galējais līdzeklis. Bāriņtiesai ir jāizvērtē citi saudzējošāki un ģimeniskai videi atbilstošāki risinājumi.⁶⁵

[61] Šāda rīcība var traucēt arī bērnu socializācijai, kas ir process, kurā persona apgūst un pieņem kādas sociālas grupas vērtību un normu sistēmu, iekļaujoties sociālo attiecību sistēmā. Individīda tiesiskajā socializācijā liela loma ir sociālajai grupai, pie kuras konkrētā persona pieder. Tāpēc socializācija, tostarp tiesiskā socializācija, lielā mērā ir vērtību, sociālo normu un uzvedības modeļu pārņemšana no sociālās vides, pirmkārt no vecākiem vai personām, kas pilda vecāku pienākumus. Līdz ar to vecāki ir uzskatāmi par primārajiem socializācijas aģentiem,⁶⁶ un bērnu nošķiršana no viņiem var nelabvēlīgi ietekmēt pašus bērnus.

[62] Ņemot vērā iepriekš minēto, Iesniedzējas norāda uz to, ka par *būtiskiem* atzīstami tikai divi no iemesliem, uz kuriem pamatojoties pārtrauktas aizgādības tiesības Mudītei. Proti, (i) dzīves apstākļi un (ii) iespējamā vardarbība ģimenē.

⁶³ Skat.: Uzšaut pa dupsi vai ausi nav norma! Rētas bērna sirsnīnā var arī nesadzīt. Pieejams: <https://www.delfi.lv/calis/jaunumi/uzsaut-pa-dupsi-vai-ausi-nav-norma-retas-berna-sirsnina-var-ari-nesadzit.d?id=50534419> [29.03.2019.]; Sitiens sāj. Abiem, Pieejams: <http://www.centrsdardedze.lv/lv/uzzinai/kampanas/sitiens-sap-abiem> [aplūkots 29.03.2019.].

⁶⁴ Latvijas Republikas Labklājības ministrija. Vardarbība ģimenē. Pamatnostādnes. http://www.lm.gov.lv/upload/vardarbiba_gimene/vardarbiba_gimene_pamatnostadnes.pdf [aplūkots 02.04.2019].

⁶⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2017. gada 29. decembra spriedums lietā SKA-1182/2017, 10.pkt.

⁶⁶ Osipova S. Ievads tiesību socioloģijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 102.-105. lpp.

[63] Taču Iesniedzējas uzsver, ka valstij ir pozitīvi pienākumi aizsargāt un stimulēt dabisko ģimenes saišu veidošanos un pastāvēšanu.⁶⁷ ECT ir norādījusi uz valsts izvērtējuma brīvību, attiecībā uz to, cik lielā mērā tā var sniegt palīdzību ģimenei.⁶⁸ Iesniedzēju situācijā, kad valsts bija informēta vairākus gadus par ģimenes dzīves apstākļiem, jo ģimene bija sociālās palīdzības saņēmēja, bet neveica nekādas pozitīvas darbības, nesniedza konsultācijas vai ieteikumus, lai palīdzētu tos mainīt, nav uzskatāms, ka valsts savus pozitīvos pienākumus būtu izpildījusi.

[64] Savukārt attiecībā uz iespējamo vardarbību nav izvērtētas iespējamās alternatīvas, proti, pasargāšana no vardarbības nešķirot ģimeni. Mudīte norāda, ka viņa kā vienīgā aizgādības tiesību īstenotāja pār bērniem neradīja vardarbības draudus un pašvaldības policijai bija iespējas, ja tika uzskatīts, ka pastāv tūlītēji vardarbības draudi, saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 161 4. un 6.punktu informēt Mudīti par iespējam iesniegt pieteikumu par Oļģerta kā personas, kas rada draudus, nošķiršanu no Iesniedzējām. Šāds līdzeklis būtu uzskatāms par samērīgāku un ģimenes dzīvi mazāk ierobežojošu.

[65] Līdz ar to Iesniedzējas uzskata, ka lai arī, pieņemot lēmumu par bērna šķiršanu no ģimenes, valsts bauda lielu izvērtējuma brīvību, neviens no norādītajiem iemesliem nav uzskatāms par pamatotu. Pastāvēja Iesniedzēju tiesības mazāk ierobežojoši līdzekļi, kas ļautu leģitīmo mērķi sasniegt tikpat efektīvi. Tādēļ jau sākotnējā lēmumā minētie iemesli nav uzskatāmi par *pietiekamiem*.

(ii) Lēmums par aizgādības tiesību neatjaunošanu, par ārpusģimenes aprūpes nodrošināšanu bērniem un aizgādības tiesību atņemšana

[66] Pieņemot lēmumu, bāriņtiesa kā papildus pierādījumu bērnu ciešanai no vardarbības pievienoja krīzes centra psihologa atzinumu. Tomēr Iesniedzējas apšaubā, vai krīzes centra psihologa atzinums rada pierādījumu pietiekamību attiecībā uz vardarbības konstatēšanu, kas pamatotu tālāku Konvencijas 8. panta tiesību ierobežojumu. Pierādījumu ticamība ir skatāma kopsakarā un nevienam no tiem nav piešķirama augstāka ticamība par pārējiem.⁶⁹ Tādējādi, ņemot vērā bērnu vecumu, bāriņtiesai bija pienākums veikt tālāku apstākļu izmeklēšanu, piemēram, iegūt ziņas no kaimiņiem, medicīnas ierakstus, ekspertu izvērtējumus, lai ne vien konstatētu, ka vardarbība ir bijusi, bet noteiktu tās nopietnību un iespēju novērst.

⁶⁷ ECT 26.10.2006. spriedums lietā Wallova un Walla pret Čehiju (iesnieguma Nr.23848/04), 75.pkt.

⁶⁸ ECT 17.10.1986. spriedums lietā Rees pret Nīderlandi (iesnieguma Nr.9532/81), 37., 44.pkt.

⁶⁹ Strada-Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Vispārīgā daļa. "Biznesa augstskola Turība": Rīga, 2002, 235.lpp.

[67] Nav uzskatāms, ka valsts būtu izpildījusi savu pienākumu pieņemtami izvērtēt visus būtiskos faktus.⁷⁰ Nav ņemts vērā nedz apstākļi, ka nekas neliecina par Mudītes vardarbību pret bērniem, kā arī nav iegūtas papildus ziņas par faktiem. Sociālā dienesta darbinieki nav ieradušies apsekot dzīvokli, kā arī nav citu objektīvi pārbaudāmu pierādījumu, kuri apstiprinātu apgalvojumus. Nav sīkāk norādīts, kā izpaudās nekārtība dzīvoklī, lai būtu iespējams izvērtēt, vai ir tikusi konstatēta neliela sadzīviska nekārtība, vai pieteicēji ar bērnu patstāvīgi dzīvo lielas nekārtības apstākļos, ar ko līdz ar to tiek apdraudēta bērna veselība un attīstība.⁷¹ Vērtējums balstīts uz bāriņtiesas priekšsēdētājas subjektīvo viedokli. Tādēļ Iesniedzēja neuzskata, ka konstatējums par vardarbību ģimenē būtu balstīts uz pietiekamas pierādījumu bāzes.⁷²

[68] Iesniedzējas norāda, ka bāriņtiesa nav pietiekami ņemusi vērā bērnu vēlēšanos palikt kopā ar māti, kas tika izteikta sarunā ar bāriņtiesas pārstāvi. Bērnu tiesību konvencijas 12. panta pirmā daļa valstij uzliek pienākumu uzklaut bērnu un ņemt tā viedokli vērā atbilstoši vecumam, pieņemot ikvienu ar bērnu saistīto jautājumu. Lai gan Konvencija nenosaka obligātu pienākumu allaž uzklaut bērnu⁷³, valstij savas rīcības brīvības ietvaros ir jāievēro valsts tiesību normas, tādējādi, lemjot par Konvencijas ierobežojumiem attiecībā uz bērnu tiesībām, tam jāsaņemas arī ar Bērnu tiesību konvencijas noteikumiem. Savukārt pats Konvencijas 8. pants ir jāinterpretē Bērnu tiesību konvencijas gaismā, ievērojot harmonisku starptautisko tiesību interpretācijas metodi.⁷⁴

[69] Līdz ar to, skatot kopsakarā ar citiem apstākļiem, bāriņtiesai bija ne vien pienākums sniegt iespēju bērniem izteikt savu viedokli⁷⁵, bet arī piešķirt tam attiecīgu svaru galīgā lēmuma pieņemšanā. Iesniedzēja uzskata, ka bāriņtiesa ir formāli jautājusi bērnu viedokli, bet nav to ņemusi vērā, proti, norādījusi, kādēļ tas būtu atbalstāms, vai noraidāms.

[70] Iesniedzējas uzsver, ka valsts nav ievērojusi fundamentālu principu, ka bērnu ievietošana audžuģimenē ir uzskatāms par pagaidu pasākumu, kas pārtraucams, cik drīz vien apstākļi to pieļauj. Tam pašam par sevi jau ir jābūt uz ģimenes atkalapvienošanu vērstam līdzeklim.⁷⁶ Valsts rīcība ir bijusi pretēja šim mērķim. Proti, tāpat kā lietā *Ollson pret Zviedriju (Nr.1)*⁷⁷, arī Spulgas un Pārslas ievietošana audžuģimenē 100 kilometru attālumā no Mudītes un Oļģerta varēja darboties tikai kā

⁷⁰ ECT 23.05.1991. spriedums lietā Oberschlick pret Austriju (iesnieguma Nr.11662/85), 60.pkt.

⁷¹ Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 05.04.2013. spriedums lietā Nr. A420292013, 14.1.pkt. Pieejams: https://tiesas.lv/Media/Default/Admin.tiesu%20spriedumi/Admin.raj.tiesas%20spriedumi/2013/Apr%C4%ABlis/05.04.2013/AL_0504_raj_A-02920-13_5.pdf [aplūkots 07.04.2019.]

⁷² ECT 18.03.2009. spriedums lietā Saviny pret Ukrainu (iesnieguma Nr.39948/06), 51.pkt.

⁷³ Rokasgrāmata par Eiropas tiesību aktiem bērnu tiesību jomā. Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra un Eiropas Padome, 2015, 44.lpp.

⁷⁴ ECT 26.11.2013. spriedums lietā X. pret Latviju (iesnieguma Nr. 27853/09), 93.-94. pkt.

⁷⁵ ECT 18.03.2009. spriedums lietā Saviny pret Ukrainu (iesnieguma Nr.39948/06), 51.pkt.

⁷⁶ ECT 26.02.2002. spriedums lietā Kutzner pret Vāciju (iesnieguma Nr.46544/99), 76.pkt.

⁷⁷ ECT 07.03.1989. spriedums lietā W pret Lielbritāniju (iesnieguma Nr. 11095/84), 81.pkt.

ģimenes saites vājinošs apstākļi. Bērnu ievietošana audžuģimenē lielā attālumā apgrūtināja Mudītes iespējas uzturēt kontaktus ar bērniem.

[71] Faktiskos apstākļus nedrīkst skatīt atrauti no laika un telpas. Arī šo apstākļu ņemšana vērā neattaisno valdības rīcību, bet gan stiprina Mudītes sūdzības pamatotību. Jāņem vērā arī sabiedriskā transporta kustības organizētība valstī, kas ārpus galvaspilsētas Rīgas nav vērtējama kā viegli pieejama un efektīva. Latvijā “nepārtraukti tiek veikti sabiedriskā transporta optimizācijas pasākumi, kas vērsti uz mainīgā pasažieru pieprasījuma apmierināšanu un valsts budžeta līdzekļu ekonomiju”.⁷⁸ Arī Latvijas Pašvaldību Savienība pauž bažas par sabiedriskā transporta pieejamību reģionos, rakstot, ka, piemēram, “Vidzemes plānošanas reģionā ir vietas, kur sabiedriskais transports kursē tikai divas reizes vai pat tikai vienu reizi nedēļā”.⁷⁹

[72] Tādējādi, ja valsts nebija spējīga atrast audžuģimeni Mudītes tuvumā, tai bija jāapsver iespēja bērnus atgriezt ģimenē, kas arī novērstu situācijas izveidošanos, ko radīja ievietošana audžuģimenē lielā attālumā, tas ir, ģimenes attiecību graušanu.

[73] Viens no iemesliem prasības celšanai par aizgādības tiesību atņemšanu bija sociālā dienesta ziņojums, ka Mudīte nav pildījusi sadarbības līgumā norādīto. Iesniedzējas nepiekrīt izteiktajam apgalvojumam.

[74] Pirmkārt, Mudīte atrada darbu bibliotēkā, lai arī ir 2. grupas invalīde, kurai vispārējo darbspēju zaudējums ir 60-79% robežās⁸⁰, kā arī apmeklēja klīnisko psiholoģi, sazinājās ar sociālo dienestu. Sadarbības līgumā nebija norādīts konkrēts sociālā dienesta vai klīniskā psihologa apmeklējumu skaits.

[75] Otrkārt, arguments, ka Mudīte nav īstenojusi saskarsmi ar bērniem ir nepamatots, jo bāriņtiesa Mudītei bija norādījusi 2016. gada 14. oktobrī trīs mēnešus ar bērniem kontaktu neuzturēt. Ja iestāde sniedz personai precīzu, beznosacījumu un saskaņotu informāciju, kura tai ir raisījusi pamatotas cerības, personu aizsargā tiesiskās paļāvības princips. Proti, “ja personas paļāvība uz to, ka iestāde veiks noteiktas darbības vai pieņems attiecīgu lēmumu ir bijusi leģitīma, personas paļāvība tiek aizsargāta, jo īpaši tad, ja bez attiecīgā solījuma vai norādēm persona kaut ko nebūtu darījusi vai būtu

⁷⁸ Transporta attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4607> [aplūkots 07.04.2019.]

⁷⁹ VPR: ir jānovelk robeža, ciktāl drīkst samazināt sabiedriskā transporta reisu reģionos. Pieejams: <https://www.lps.lv/lv/zinas/pasvaldibas/3891-vpr-ir-janovelk-robeza-ciktal-drikst-samazinat-sabiedriska-transporta-reisu-regionos> [aplūkots 07.04.2019.]

⁸⁰ Noteikumi par prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbspēju zaudējuma noteikšanas kritērijiem, termiņiem un kārtību: Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumi nr. 805 [23.03.2019. red.].

darījusi citādi.”⁸¹ Lai noteiktu, vai Mudītes paļāvība ir aizsargājama, jāatbild uz šādiem jautājumiem: (i) vai tiesības reiz bijušas noteiktas, (ii) vai tiesiskais stāvoklis ir pasliktinājies, (iii) vai paļaušanās ir likumīga, pamatota un saprātīga, (iv) vai tiesiskais regulējums ir pietiekami noteikts, lai tam varētu uzticēties.⁸²

[76] Ņemot vērā iepriekš minēto, ka aizsargāta tiek arī paļāvība uz iestādes solījumiem, jāsecina, ka Mudītei bāriņtiesa izteica precīzu solījumu, turklāt, norādot, ka Mudītei, pretēji teiktajam, bija jāuztur kontakts, tiesiskais stāvoklis ir pasliktinājies. Mudīte pamatoti un saprātīgi paļāvās, ka bāriņtiesa kā kompetentā iestāde sniegs atbilstošu informāciju, kā arī solījums bija pietiekami noteikts un skaidrs, jo to izteica bāriņtiesa, kas pieņem lēmumu par bērnu atgriešanu ģimenē. Tādējādi Mudīte, tiesiski paļāvās uz solījumu, ka līdz 2017. gada 14. janvārim, netraucējot bērnus, viņa veicinās to atgriešanos ģimenē.

[77] Mudītei tiek arī pārņemts, ka nav pildīts nosacījums pārtraukt attiecības ar Oļģertu. Lai arī Oļģerts un Mudīte nav laulājušies, atbilstoši ECT autonomajai jēdziena “ģimene” izpratnei, tie veido *de facto* ģimeni.⁸³ Pieprasot pārtraukt attiecības, tiek ierobežotas pieteicējas tiesības, ko garantē Konvencijas 8. pants. Ņemot vērā, ka “tradicionāli” ģimeni konstituējošā forma, proti, laulība atbilstoši Civillikuma 70. pantam var tikt šķirta tikai pamatojoties uz pašu laulāto gribas izteikumu, tad analogiski attiecinot to uz *de facto* ģimeni, tā nav šķirama bez pašu personu gribas. Līdz ar to, ierobežojums, ko sociālais dienests vēlējās piemērot Mudītei sadarbības līgumā, ne vien nav noteikts ar likumu, bet ir pretējs tam, tādēļ arī nav attaisnojama šāda iejaukšanās ģimenes dzīvē.

[78] ECT praksē noteikts, ka kopš brīža, kad bērns tiek nodots ārpusģimenes aprūpei, uz valsti gulstas nasta, kas, laikam ejot, palielina “svaru”, par tādu līdzekļu izmantošanu, kas atļautu, cik vien iespējams, ģimeni atkalapvienot. Turklāt valsts pozitīvajos pienākumos ietilpst visi sagatavošanas soļi, kas nepieciešami, lai bērni varētu atgriezties ģimenē.⁸⁴ Attiecinot šo principu uz Iesniedzēju situāciju, norādāms, ka sadarbības līgums savu spēku zaudēja 2017. gada 7. februārī. Nav saprotams, kādēļ sociālais dienests tikai 2017. gada 17. oktobrī ir informējis bāriņtiesu par saistību, kuras izriet no sadarbības līguma, nepildīšanu. Papildus tam, tā kā Mudīte uzsāka darba attiecības, saņēma pozitīvu vērtējumu no klīniskās psiholoģes un bija apmeklējusi sociālo darbinieci, uzskatīja, ka ir

⁸¹ Briede J. Administratīvās tiesības: tiesiskā paļāvība administratīvajās tiesībās. Grām.: Vispārejie tiesību principi: Tiesiskā drošība un tiesiskā paļāvība. Valsts pārvalde. Business. Jurisprudence. Zin.vad. R. Balodis. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 73.lpp.

⁸² Satversmes tiesas 2010. gada 15. marta spriedums lietā Nr. 2009-44-01, 17.pkt.

⁸³ ECT 26.05.1994. spriedums lietā Keegan pret Īriju (iesnieguma Nr.16969/90), 44.pkt.

⁸⁴ ECT 18.06.2013. spriedums lietā R.M.S. pret Spāniju (iesnieguma Nr.28775/12), 71.pkt.

izpildījusi saistības, kuras izrietēja no sadarbības līguma. Ja sociālais dienests uzskatīja, ka netiek veikts viss nepieciešamais, tam bija pienākums veikt pozitīvas darbības, lai to labotu.

[79] Savukārt attiecībā uz norādījumu, ka Mudītes invaliditāte ir šķērslis izprast rīcību attiecībā uz bērniem, jāuzsver, ka Konvencijas 8. pantā noteiktās tiesības atbilstoši Konvencijas 1. pantam bauda ikviens, neskatoties uz veselības stāvokli. ECT ir secinājusi, ka ir jānošķir apstākļi, kas atkarīgi no vecāku neārstējamās nespējas nodrošināt prasīto aprūpi, kā pretēju to finansiālajām grūtībām un dzīves apstākļu veidotajam psihiskajam stāvoklim, ko varēja novērst ar mērķtiecīgu finansiālu un sociālu palīdzību un efektīvu konsultāciju sniegšanu.⁸⁵

[80] Papildus tam, jānorāda, ka Mudīte ir 2. grupas invalīde. Atbilstoši Invaliditātes likuma⁸⁶ 5. panta pirmajai un otrajai daļai, Ministru kabineta noteikumu Nr. 805⁸⁷ 18.2. punktam, personām invaliditātes konstatēšanai izmanto noteikumu 5. pielikumā dotos kritērijus. Savukārt šo noteikumu 5. pielikuma 3.3. punktā minēts, ka 2. grupas invaliditāti piešķir personām, kurām ir smagi funkcionēšanas ierobežojumi. Proti, *funkcionēšana ir būtiski ierobežota, ierobežojums ir lielāks par mērenu, bet tas nav ļoti smags (ikdienas dzīves aktivitāšu lielāko daļu var veikt patstāvīgi, bet būtiski lēnākā tempā vai ar lielāku piepūli, vai sliktākā kvalitātē, salīdzinot ar normāli pieņemto attiecīgā vecuma grupā, epizodiski nepieciešama palīdzība vai uzraudzība)*. Lai gan Mudīte nav apguvusi patstāvīgai dzīvei nepieciešamās iemaņas, viņas veselības stāvoklis neliecina, ka to ar palīdzību nevarētu veikt.

[81] Bāriņtiesas sniegtās ziņas nekas nenorāda uz sniegtās sociālās palīdzības faktisko apjomu un pietiekamību vai specifisku rekomendāciju saturu, kuras būtu sniegtas konsultāciju laikā, kā arī analīze, kādēļ šādas rekomendācijas nav sasniegušas mērķi. Šādas informācijas norādīšana ir būtiska, jo palīdz izvērtēt, vai amatpersonas izpildīja no Konvencijas izrietošo pienākumu veicināt ģimenes vienotību un vai tika pietiekami izpētīta iespēja piemērot tikpat efektīvus, bet mazāk aizskarošus līdzekļus.⁸⁸

[81] Iesniedzējas arī vērš uzmanību uz psiholoģiskajiem aspektiem, kas saistīti ar bērnu nošķiršanu no vecākiem. Proti, bērnu nošķiršana no vecākiem ir saistīta ar tādiem negatīviem psiholoģiskiem

⁸⁵ ECT 18.03.2009. spriedums lietā Saviny pret Ukrainu (iesnieguma Nr.39948/06), 57.pkt.

⁸⁶ Invaliditātes likums: LV likums. Pieņemts 20.05.2010. [28.11.2018. red.].

⁸⁷ Noteikumi par prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbspēju zaudējuma noteikšanas kritērijiem, termiņiem un kārtību: Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumi nr. 805 [23.03.2019. red.].

⁸⁸ ECT 18.03.2009. spriedums lietā Saviny pret Ukrainu (iesnieguma Nr.39948/06), 58.pkt.

iznākumiem kā depresija un trauksme,⁸⁹ nedrošas piesaistes veicināšana.⁹⁰ Papildus tam, netiek izslēgti gadījumi, kad bērna ievietošana jaunā ģimenē iegūst nepatīkamu rezultātu, piemēram, bērna dzīvi nelabvēlīgos apstākļos.⁹¹

[82] Lai gan tiek uzsvērts, ka ierobežojums ir vērsts uz bērna labāko interešu ievērošanu, Iesniedzējas tam nepiekrīt. Nedz nacionālie, nedz starptautiskie tiesību akti neparedz “bērna labāko interešu” definīciju. Tomēr doktrīnā tiek piedāvāts to definēt kā “nepilngadīgas personas dinamisku vajadzību kopumu, kuras lēmumu pieņēmējs (vecāki, to substitūti vai valsts) argumentēti uzskata par labākajām un piemērotākajām, lai, beidzoties bērnībai, bērns sasniegtu iespējami augstāko labešību, kuras galvenais saturs ir bērna attīstības līmenis un dzīves potenciāls.”⁹² ECT norāda, ka bērna labākajās interesēs ir augt kopā ar saviem bioloģiskajiem vecākiem, nesaraujot ģimeni kā sabiedrības šūniņu,⁹³ ja vien vecāki nekaitē veselībai un attīstībai.⁹⁴ Ņemot vērā, ka konstatējums par Mudītes vardarbību pret bērniem ir apšaubāms, ka bērni savā viedoklī izteikuši vēlēšanos dzīvot kopā ar Mudīti un, ka klīniskā atzinumā norādījusi uz Mudītes emocionāli silto, gādīgo attieksmi pret bērniem, ko tie labprāt pieņēma, Iesniedzējas uzsver, ka pieņemtie lēmumi ir pieņemti nevis ievērojot bērnu labākās intereses, bet gan tās graujot.

[83] Iesniedzējas uzsver, ka ECT ir atzinusi nepieciešamību meklēt mazāk ierobežojošus līdzekļus kā bērnu šķiršanu no vecākiem.⁹⁵ Tomēr nekas neliecina, ka citi līdzekļi būtu apsvērti.

[84] Tādēļ Iesniedzējas norāda, ka ierobežojums nav uzskatāms par “nepieciešamu demokrātiskā sabiedrībā”. Proti, tā pamatā nav vispusīgu faktisko apstākļu izvērtējuma, iemesli nav uzskatāmi par būtiskiem un pietiekamiem. Turklāt pastāv Iesniedzēju tiesības mazāk ierobežojoši līdzekļi, kas mērķi ļauj sasniegt tikpat efektīvi.

4.5.2. Tiesību uz ģimenes dzīvi ierobežošanas procedūra

[1] ECT pauž viedokli, ka, lai izvērtētu tiesību uz ģimenes dzīvi ierobežošanas procedūras atbilstību Konvencijas 8. pantam, ir jānoteic, vai, ņemot vērā konkrētos lietas apstākļus un jo īpaši pieņemamā

⁸⁹ Tang, W., Wang, G., Hu, T., Dai, Q., Xu, J., Yang, Y., & Xu, J. Mental health and psychosocial problems among chinese left-behind children: A cross-sectional comparative study. *Journal of Affective Disorders*, 241, 2018, p.133-141.

⁹⁰ Miranda, M., Molla, E., & Tadros, E. Implications of foster care on attachment: A literature review. *Family Journal*, 2019, p. 8.

⁹¹ André-Trévenec, G., & Lebrault, M. Future of 230 adolescents worldwide adopted by NGO médecins du monde through 2 surveys conducted in 2012 and 2015. *Neuropsychiatrie De l'Enfance Et De l'Adolescence*, 66(4), 2018, p.219-239

⁹² Galanders O. Bērna labākās intereses: būtība un sūtība. Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums – Inovāciju juridiskais nodrošinājums, Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 515.-516. lpp.

⁹³ ECT 07.03.2017. spriedums lietā R.L. un citi pret Dāniju (iesnieguma Nr. 52629/11), 47.-48.pkt.

⁹⁴ ECT 07.08.1996. spriedums lietā Johansen pret Norvēģiju (iesnieguma Nr. 10600/83), 78.pkt.

⁹⁵ ECT 24.10.2017. spriedums lietā Achim pret Rumāniju (iesnieguma Nr. 45959/11), 104.pkt.

lēmuma nopietnību, vecāki bija iesaistīti lēmuma pieņemšanas procesā tādā mērā, lai viņu interešu aizsardzība būtu nodrošināta pienācīgā līmenī.⁹⁶ Nav uzskatāms, ka Mudīte tiktu iesaistīta pietiekamā mērā procesā. Valstij tas bija jāņem vērā un bija jāveic pozitīvas darbības, lai Mudītes viedoklis tiktu uzklauts un intereses ņemtas vērā.

[2] Kā norādīts Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām preambulas j) punktā dalībvalstis pieņem Konvenciju, “atzīstot nepieciešamību veicināt un aizsargāt visu personu ar invaliditāti cilvēktiesības, tostarp to, kuriem ir vajadzīgs lielāks atbalsts”, un saskaņā ar x) punktu “būdamas pārliecinātas, ka ģimene ir sabiedrības dabiskais pamatelements un tai ir tiesības uz sabiedrības un valsts aizsardzību un ka personām ar invaliditāti un viņu ģimenes locekļiem vajadzētu saņemt nepieciešamo aizsardzību un palīdzību, lai ģimenes varētu veicināt to, ka personas ar invaliditāti pilnībā un vienlīdzīgi izmanto savas tiesības”.

[2.1] Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām iztulkošanā ir jāpiemēro tās principi, kas ir uzskaitīti 3. pantā. Saskaņā ar 3. panta b), e) un f) punktu tie attiecīgi ir diskriminācijas aizliegums, iespēju vienlīdzība un pieejamība.

[2.2] No lietas faktiskajiem apstākļiem var izsecināt, ka Mudīte atbilst Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma⁹⁷ 3. panta pirmās daļas 1. punktā un otrās daļas 1. punktā izvirzītajiem kritērijiem juridiskās palīdzības saņemšanai. Mudīte pēc Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 10. un 11. panta ir tiesīga saņemt juridisko palīdzību civillietās, savukārt pēc 15. panta 3. punkta Mudītei bija tiesības uz valsts nodrošināto juridisko palīdzību arī bāriņtiesas lēmuma par aizgādības tiesību pārtraukšanu pieņemšanas procesā. Kārtība, kādā persona, kas vēlas saņemt juridisko palīdzību, ir vienāda visiem, izņemot gadījumus, kas atrunāti likumā attiecībā uz Imigrācijas likumu, un noteikta ar Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma VII nodaļu.

[2.3] Ar iespēju vienlīdzību saprot ne tikai vienādu starta pozīciju nodrošināšanu, tas ir, iespēju iesniegt iesniegumu un tad saņemt juridisko palīdzību, bet arī vienādu faktisko iespēju nodrošināšanu.⁹⁸ Līdz ar to iespēju vienlīdzība paredz būtisku pāreju no formāla vienlīdzības modeļa uz faktisku vienlīdzības modeli. “Formāla vienlīdzība tiecas apkarot tiešu diskrimināciju, līdzīgās situācijās pret personām izturoties līdzīgi. Tas var palīdzēt izskaust negatīvu stereotipizēšanu un aizspriedumus, tomēr tas nenodrošina risinājumu “atšķirību dilemmai”, turklāt šādā pieejā netiek ņemtas vērā un aplūkotas atšķirības cilvēku starpā. Pretēji minētajam patiesa līdztiesība tiecas risināt

⁹⁶ ECT 08.01.2013. spriedums lietā A.K. un L pret Horvātiju (iesnieguma Nr.37956/11), 63.pkt.

⁹⁷ Valsts nodrošinātās palīdzības likums: LV likums. Pieņemts 17.03.2005. [07.04.2019. red.].

⁹⁸ Sal. ar: Grigore-Bāra E. Taisnīgums kā tiesību kritērijs. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 272. lpp.

strukturālu un netiešu diskrimināciju, turklāt ņem vērā varas attiecības. Ar to atzīst, ka attiecībā uz “atšķirību dilemmas” risināšanu ir gan jāignorē, gan jāatzīst atšķirības cilvēku starpā, lai nodrošinātu vienlīdzību.”⁹⁹

[2.4] Līdz ar to var secināt, ka Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma noteikumi, kas regulē juridiskās palīdzības sniegšanas kārtību, ir pretrunā ar iespēju vienlīdzības principu, jo Mudītei ir noteikta II invaliditātes grupa, kas prasa nodrošināt Mudītei tiesas pieejamību saskaņā ar Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 13. panta pirmo daļu atbilstoši iekļaujošas vienlīdzības pielāgojuma dimensijai.

[3] Prasības pieteikumā bāriņtiesa norādīja, ka “Mudītei ir nepietiekama izpratne par bērnu vajadzībām un emocionālo audzināšanu un sava veselības stāvokļa dēļ Mudīte šīs prasmes nekad nevarēs apgūt”. Saskaņā ar Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 23. panta otro daļu valstij ir pienākums nodrošināt “personu ar invaliditāti tiesības un pienākumus attiecībā uz aizbildnību, bērnu adopciju vai līdzīgiem institūtiem [...]; visos gadījumos galvenais apsvērums ir bērna vislabākās intereses. Dalībvalstis sniedz atbilstošu palīdzību personām ar invaliditāti bērnu audzināšanas pienākumu veikšanā”. Tātad bāriņtiesa nevar aizbildināties ar argumentu, ka Mudīte ir nepietiekama izpratne un šā iemesla dēļ celt prasību par aizgādības tiesību atņemšanu. Tieši otrādi, konstatējot šādas izpratnes trūkumu, bāriņtiesai ir pienākums darīt visu iespējamo, lai palīdzētu Mudītei īstenot vecāka tiesības un pienākumus.

Šādu sociālo dienestu un bāriņtiesas pienākumu pastiprina 23. panta ceturtnās daļas 2. teikums, saskaņā ar kuru “nekādā gadījumā bērnu nedrīkst nošķirt no vecākiem vai nu paša bērna, vai viena vai abu vecāku invaliditātes dēļ”, šāda rīcība tiek uzskatīta par diskrimināciju. Arī ECT pauž uzskatu, ka valsts iestādes pienākums sociālās labklājības nodrošināšanas jomā ir palīdzēt grūtībās nonākušajām personām, kā arī sniegt viņām norādījumus saziņā ar labklājības iestādēm un padomus, cita starpā, par to, kā ir iespējams pārvarēt viņu grūtības. Attiecībā uz neaizsargātām personām valsts iestādēm ir jāuzrāda īpaša piesardzība un jāsniedz lielākas aizsardzības iespējas.¹⁰⁰

[3.1] Arī juridiskās palīdzības nenodrošināšana pirmajā instancē ir vērtējama, ka Mudītes tiesību aizskārums. ECT lietā *A.K. un L. pret Horvātiju* norādīja, ka valstij bijis jāņem vērā, ja iepriekš ticis konstatēts, ka mātes komunikācijas spējas ir nepietiekošas, lai bērnus mācītu runāt, ka viņa nespēs sevi pārstāvēt tiesā.¹⁰¹ Tieši tāpat šajā situācijā – ja bāriņtiesa ir norādījusi uz Mudītes nespēju

⁹⁹ Personu ar invaliditāti tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 6 (2018) par vienlīdzību un nediskrimināciju. Pieejams: [https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/General%20comment%20No.6%20\(2018\).doc](https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/General%20comment%20No.6%20(2018).doc) [aplūkots 07.04.2019.].

¹⁰⁰ ECT 13.10.2015. spriedums lietā *S. H. pret Itāliju* (iesnieguma Nr. 52557/14), 54. pkt.

¹⁰¹ ECT 08.01.2013. spriedums lietā *A.K. un L. pret Horvātiju* (iesnieguma Nr.37956/11), 73.pkt.

“apzināties, vadīt un saprast savu rīcību”, tad vēl jo vairāk Mudīte nespēs pirmās instances tiesā aizstāvēt savas intereses.

[3.2] Lai gan Konvencijas 8. pants nesatur *expressis verbis* norādi par procesuālajām garantijām, bet ECT ir norādījusi uz nepieciešamību, pieņemot lēmumus saistībā ar bērnu aprūpi, izvērtēt vecāku viedokli un intereses. Tādējādi procesā, kura gala rezultāts ir aizgādības tiesību atņemšana Mudītei, valstij bija pienākums nodrošināt Mudītes iesaisti lēmumu pieņemšanā.¹⁰² Turklāt, vērtējot, vai Mudīte ir tikusi iesaistīta, jāskata viss process kopumā.¹⁰³

[4] Saskaņā ar CPL 244.¹ pantu “lietas, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām, tiesa izskata prasības kārtībā pēc vispārējiem noteikumiem, ievērojot šajā nodaļā paredzētos izņēmumus”.

[4.1] CPL 244.² panta pirmā daļa piešķir bāriņtiesai tiesības celt prasību lietās, kas izriet no aizgādības tiesībām. CPL 244.⁴ panta pirmā daļa “nosaka abu pušu obligātu piedalīšanos tiesas sēdē”.¹⁰⁴ Panta trešā un ceturtā daļa izsmeļoši uzskaita gadījumus, kad tiesa var skatīt šādu lietu (par aizgādības tiesību atņemšanu) bez kādas no pusēm (trešā daļa) vai atbildētāja (ceturtā daļa) piedalīšanos.

[4.2] Ar 2015. gada 29. oktobra grozījumiem Civilprocesa likumā¹⁰⁵ 244.⁴ pants tika papildināts ar 1.¹ daļu, kas noteic, ka gadījumā, “ja prasību par aizgādības tiesību atņemšanu cēlusi bāriņtiesa, lietu var izskatīt bez atbildētāja piedalīšanās, ja viņš likumā noteiktajā kārtībā ir aicināts uz tiesu”, līdz ar to ir paredzēts izņēmums gadījumam, ja prasītājs ir bāriņtiesa. Skaidrojot Saeimas deputātiem šīs tiesību normas būtību, *referente dr. iur. I. Lībiņa-Egnere* akcentēja, ka tiesai ir pienākums vērtēt, “kāpēc, cik reizes ir aicināts, kādā veidā ir aicināts, vai vispār ir zināma kaut kāda informācija par to, vai šis viens vecāks vai abi vecāki par bērnu rūpējas, kad viņi pēdējo reizi ir redzēti. Iespējams, ka šis vecāks ir uzturlīdzekļu nemaksātāju sarakstā desmit gadus, vispār par bērnu nerūpējas, bet šo jautājumu par bērna aizgādību nav iespējams atrisināt tikai tādēļ vien, ka tiesnesim pat nav šo procesuālo tiesību vērtēt šo jautājumu. Šeit īpašos, atsevišķos gadījumos, kad bāriņtiesa to lūdz, tiesnesis var vērtēt”. Ar savu balsojumu deputāti šādu pieeju atbalstīja.¹⁰⁶

[4.2] Tātad var secināt, ka tiesai attiecībā uz šā jautājuma vērtēšanu un piešķirta rīcības brīvība – skatīt vai neskatīt, un, sistēmiski (kopsakarā ar pārējām šā panta daļām) un teleoloģiski (pēc mērķa)

¹⁰² Ibid., 46., 47.pkt.

¹⁰³ ECT 13.07.2000. spriedums lietā Elsholz pret Vāciju (iesnieguma Nr.25735/94), 52.pkt.

¹⁰⁴ Pētersone Z. Komentārs Civilprocesa likuma 244.⁴ pantam. Grām.: Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.-60.¹ nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 60. lpp.

¹⁰⁵ Grozījumi Civilprocesa likumā: LV likums. Pieņemts 29.10.2015. [29.03.2019.]

¹⁰⁶ Likumprojekta “Grozījumi Civilprocesa likumā” 2. lasījuma stenogramma. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/A49160684343FDDBC2257E7000260625?OpenDocument> [aplūkota 29.03.2019.]

interpretējot, šī rīcības brīvība ir izmantojama ļoti piesardzīgi, t.i., visos iespējamajos gadījumos bez atbildētāja lietu nevar skatīt. Tāpat tiesa neapskatīja jautājumu par procesuālās sankcijas piemērošanu. Tas vien, ka CPL 209. pantā tiesai nav noteikts pienākums atlikt tiesas sēdi gadījumā, ja neierodas lietas dalībnieks, kura piedalīšanās ir obligāta, ir izskaidrojams ar apstākli, ka tiesai ir piešķirtas procesuālās pilnvaras šā dalībnieka atvešanai piespiedu kārtā.¹⁰⁷ Tātad var secināt, ka pirmās instances tiesa, izskatot šo jautājumu, ir izrādījusi pārmērīgu formālismu, pielietojot vienīgi gramatisko interpretācijas metodi. Jebkurā gadījumā tiesai bija pienākums ņemt vērā bērna intereses.

[4.3] No CPL 244.⁹ panta otrās daļas kopsakarā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma¹⁰⁸ 20. panta otrās daļas izriet tiesas pienākums pēc savas iniciatīvas, ja šādu lūgumu neizsaka lietas dalībnieks, noskaidrot bērna viedokli, “ja bērns ir spējīgs to formulēt, ņemot vērā viņa vecumu un brieduma pakāpi”. Tā ir zināma atkāpe no sacīkstes principa, kas tomēr ir nepieciešama, ņemot vērā bērna tiesību aizsardzības intereses, jo bērns šīs kategorijas lietās nav puse, bet nolēmums nepastarpināti skar arī viņu.¹⁰⁹ Tiesai bija jāievēro CPL 15. pantā nostiprinātais tiešuma princips, jo “vairāk starpniecības instanču, jo tālāk esam no patiesības”¹¹⁰. Savukārt bāriņtiesas paskaidrojumi nevar kalpot par pierādījumu, kas satur ziņas par bērna viedokli, jo pati bāriņtiesa izskatītajā lietā bija puse un tās paustais viedoklis bija jāpierāda ar pierādījumiem.

[4.4] Ir jāatzīmē, ka visi iespējami pamati atbrīvošanai no pierādīšanas civilprocesā ir izsmeļoši uzskaitīti CPL 96. pantā. Līdz ar to lēmums par administratīvā soda piemērošanu nav uzskatāms par apstākli, kas bāriņtiesai nav jāpierāda, jo tam nav prejudiciālas nozīmes. Tiesību doktrīnā ir atzīts, ka “citu tiesībaizsardzības iestāžu (šķīrējtiesa, bāriņtiesa, darba strīdu komisija u.c.) nolēmumiem, administratīvajiem aktiem, valsts un pašvaldību iestāžu izdotajiem dokumentiem nav prejudiciālas nozīmes tiesās izspriežamajās civillietās”.¹¹¹ Un gadījumā, ja Mudīte saskaņā ar CPL 96. panta piekto daļu apstrīd vai nepiekrīt iesniegtajām ziņām par vardarbības faktu, tad bāriņtiesai ir pienākums pierādīt šo faktu. Līdz ar to nevar piekrist valdības argumentam, ka “vardarbības fakts ir pierādīts, jo Mudīte ir administratīvi sodīta par vardarbību pret bērniem”.

¹⁰⁷ Skat. arī: Osis M., Rozenbergs J., Torgāns K. Komentārs Civilprocesa likuma 210. pantam. Grām.: Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.-28. nodaļa). Otrās papildinātais izdevums. Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 599. lpp.

¹⁰⁸ Bērnu tiesību aizsardzības likums: LV likums. Pieņemts 19.06.1998. [08.04.2019. red.].

¹⁰⁹ Sal. ar: Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 240. lpp.

¹¹⁰ Ibid., 244. lpp.

¹¹¹ Rozenbergs J., Torgāns K. Komentārs Civilprocesa likuma 96. pantam. Grām.: Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.-28. nodaļa). Otrās papildinātais izdevums. Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 342.-345. lpp.

[5] Līdz ar to Iesniedzējas uzskata, ka procesā Mudīte nav tikusi pietiekami iesaistīta un tādēļ iejaukšanās Iesniedzēju ģimenes dzīvē nav bijusi “nepieciešama” atbilstoši Konvencijas 8. panta izpratnei.¹¹²

¹¹² ECT 16.09.1999. Buscemi pret Itāliju (iesnieguma Nr. 29569/95), 58.pkt.

5. IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS

Literatūra

1. Briede J. Administratīvās tiesības: tiesiskā paļāvība administratīvajās tiesībās. Grām.: Vispārejie tiesību principi: Tiesiskā drošība un tiesiskā paļāvība. Valsts pārvalde. Business Jurisprudence. Zin.vad. R. Balodis. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017.
2. Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933.
3. Grigore-Bāra E. Taisnīgums kā tiesību kritērijs. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012.
4. Feldhūne G., Kučs A., Skujeniece V. Cilvēktiesību rokasgrāmata tiesnešiem. Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 2004.
5. Gerards J. How to improve the necessity test of the European Court of Human Rights. International journal of constitutional law, Vol.11, Issue 2, 2013.
6. Greer S. The exceptions to Articles 8 to 11 of the European Convention on Human Rights. Strasbourg: Council of Europe publishing, 1997.
7. Grugel J. Children's rights and children's welfare after the Convention on the Rights of the Child. Progress in Development Studies, 13(1), 2013.
8. Harris D.J., O'Boyle M., Bates E.P., Buckley C.M. Law of the European Convention on Human Rights. Second Edition. New York: Oxford University Press, 2009.
9. Heikkinen T., Järvinen A. The common cold. The Lancet, Vol.361, Issue 9351, 4 January 2003.
10. Osipova S. Ievads tiesību socioloģijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010.
11. Osis M., Rozenbergs J., Torgāns K. Komentārs Civilprocesa likuma 210. pantam. Grām.: Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.-28. nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016.
12. Pētersone Z. Komentārs Civilprocesa likuma 244.⁴ pantam. Grām.: Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.-60.¹ nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012.
13. Roagna Ivana. Protecting the right to respect for private and family life under the European Convention on Human Rights. Council of Europe human rights handbooks. Strasbourg: Council of Europe, 2012.

14. Rokasgrāmata par Eiropas tiesību aktiem bērnu tiesību jomā. Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra un Eiropas Padome, 2015.
15. Rozenbergs J., Torgāns K. Komentārs Civilprocesa likuma 96. pantam. Grām.: Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.-28. nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016.
16. Strada-Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Vispārīgā daļa. "Biznesa augstskola Turība": Rīga, 2002.

Normatīvie akti

1. Bērnu tiesību konvencija. Parakstīta Ņujorkā 20.11.1989.
2. Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām. Parakstīta Ņujorkā 13.12.2006.
3. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950.
4. Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937.
5. Satversmes tiesas likums: LV likums. Pieņemts: 05.06.1996.
6. Bērnu tiesību aizsardzības likums: LV likums. Pieņemts 19.06.1998.
7. Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998.
8. Valsts nodrošinātās palīdzības likums: LV likums. Pieņemts 17.03.2005.
9. Bāriņtiesu likums: LV likums. Pieņemts 22.06.2006.
10. Grozījumi Civilprocesa likumā: LV likums. Pieņemts 29.10.2015.

Normatīvo aktu izstrādes materiāli

1. Likumprojekta "Grozījumi Civilprocesa likumā" 2. lasījuma stenogramma. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/A49160684343FDDBC2257E7000260625?OpenDocument>

Juridiskās prakses materiāli

1. ECT 07.12.1976. spriedums lietā Handyside pret Lielbritāniju (iesnieguma Nr. 5493/72).
2. ECT 26.04.1979. spriedums lietā Sunday Times pret Lielbritāniju (iesnieguma Nr.6538/74).
3. ECT 17.10.1986. spriedums lietā Rees pret Nīderlandi (iesnieguma Nr.9532/81).
4. ECT 24.03.1988. spriedums lietā Olsson pret Zviedriju (Nr.1) (iesnieguma Nr.10465/83).
5. ECT 07.03.1989. spriedums lietā W pret Lielbritāniju (iesnieguma Nr. 11095/84).
6. ECT 23.05.1991. spriedums lietā Oberschlick pret Austriju (iesnieguma Nr.11662/85).
7. ECT 12.07.1990. spriedums lietā Observer un Guardian pret Lielbritāniju.
8. ECT 27.11.1992. spriedums lietā Olsson pret Zviedriju (Nr.2) (iesnieguma Nr. 13441/87).
9. ECT 26.05.1994. spriedums lietā Keegan pret Īriju (iesnieguma Nr.16969/90).
10. ECT 23.09.1994. spriedums lietā Hokkanen pret Somiju (iesnieguma Nr. 19823/92).
11. ECT 27.10.1994. spriedums lietā Kroon un citi pret Nīderlandi (iesnieguma Nr.00018535/91).

12. ECT 22.04.1997. spriedums lietā Z, Y un Z pret Lielbritāniju (iesnieguma Nr.00018535/91).
13. ECT 16.09.1999. Buscemi pret Itāliju (iesnieguma Nr. 29569/95)
14. ECT 13.07.2000. spriedums lietā Scozzari un Giunta pret Itāliju (iesnieguma Nr.39221/98 un 41963/98).
15. ECT 13.07.2000. spriedums lietā Elsholz pret Vāciju (iesnieguma Nr.25735/94).
16. ECT 26.02.2002. spriedums lietā Kutzner pret Vāciju (iesnieguma Nr.46544/99).
17. ECT 03.12.2003. spriedums lietā Hartman pret Čehiju (iesnieguma Nr.53341/99).
18. ECT 11.07.2006. spriedums lietā Jalloh pret Vāciju (iesnieguma Nr.54810/00).
19. ECT 26.10.2006. spriedums lietā Wallova un Walla pret Čehiju (iesnieguma Nr.23848/04).
20. ECT 18.03.2009. spriedums lietā Saviny pret Ukrainu (iesnieguma Nr.39948/06).
21. ECT 02.11.2010. spriedums lietā Liepājnieks pret Latviju (iesnieguma Nr.37586/06).
22. ECT 16.12.2010. spriedums lietā A, B un C pret Īriju (iesnieguma Nr.25579/05).
23. ECT 17.07.2012. spriedums lietā M.D. un citi pret Maltu (iesnieguma Nr.64791/10).
24. ECT 08.01.2013. spriedums lietā A.K. un L pret Horvātiju (iesnieguma Nr.37956/11).
25. ECT 18.06.2013. spriedums lietā R.M.S. pret Spāniju (iesnieguma Nr.28775/12).
26. ECT 26.11.2013. spriedums lietā X. pret Latviju (iesnieguma Nr. 27853/09).
27. ECT 12.08.2014. spriedums lietā Ivanoviča pret Horvātiju (iesnieguma Nr.13006/13).
28. ECT 13.10.2015. spriedums lietā S. H. pret Itāliju (iesnieguma Nr. 52557/14).
29. Satversmes tiesas 11.10.2004. spriedums lietā Nr. 2004-02-0106.
30. Satversmes tiesas 03.06.2009. spriedums lietā Nr.2008-43-0106.
31. Satversmes tiesas 2010. gada 15. marta spriedums lietā Nr. 2009-44-01.
32. Satversmes tiesas 16.06.2016. spriedums lietā Nr. 2015-18-01.
33. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta spriedums lietā SKC-[I]/2017.
34. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2017. gada 29. decembra spriedums lietā SKA-1182/2017.
35. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Tiesu prakses apkopojums krimināllietās par slepkavībām (Krimināllikuma 116.-118.pants), 2009/2010. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojs>

Citi avoti

1. Brikmāne E. Valsts apmaksāta profilakse bērniem – kāda un kāpēc tā nepieciešama? Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/274524-valsts-apmaksata-profilakse-berniem-kada-un-kapec-ta-nepieciesama-2015>
2. Latvijas Republikas Labklājības ministrija. Vardarbība ģimenē. Pamatnostādnes. http://www.lm.gov.lv/upload/vardarbiba_gimene/vardarbiba_gimene_pamatnostadnes.pdf

3. Personu ar invaliditāti tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 6 (2018) par vienlīdzību un nediskrimināciju. Pieejams: [https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/General%20comment%20No.6%20\(2018\).doc](https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/General%20comment%20No.6%20(2018).doc)
4. Slimību profilakses un kontroles centrs. Kodu tabularaksts un skaidrojumi. Pieejams: https://www.spkc.gov.lv/ssk10/indexfb21.html?p=%23107#g_107
5. Salmane-Kuļikovska I., Mežinska S. Latvijas iedzīvotāju medikamentu lietošanas paradumi saaukstēšanās slimību gadījumos. NVO veselības projekti Latvijai, 2010. Pieejams: http://www.veselibasprojekti.lv/upload/raksti/Pilna_petijuma_analize26032010.pdf

6. Sitiens sāj. Abiem. Pieejams: <http://www.centrsdardedze.lv/lv/uzzinai/kampanas/sitiens-sap-abiem>

7. Transporta attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4607>
8. VPR: ir jānovelk robeža, ciktāl drīkst samazināt sabiedriskā transporta reisu reģionos. Pieejams: <https://www.lps.lv/lv/zinas/pasvaldibas/3891-vpr-ir-janovelk-robeza-ciktal-drikst-samazinat-sabiedriska-transporta-reisus-regionos>
9. Uzšaut pa dupsī vai ausī nav norma! Rētas bērna sirsniņā var arī nesadzīt. Pieejams: <https://www.delfi.lv/calis/jaunumi/uzsaut-pa-dupsi-vai-ausi-nav-norma-retas-berna-sirsnina-var-ari-nesadzit.d?id=50534419>